

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2021

Pavel Harus

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Rod Liebiegů v Severočeském kraji

Liebieg family in North Bohemia

Pavel Harus

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B D-ZSV (7507R038, 7504R236)

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Rod Liebiegů v Severočeském kraji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2021

.....

podpis

Poděkování vedoucímu práce

Chtěl bych zde velice poděkovat mému vedoucímu práce, profesoru Vítu Vlnasovi, za cenné rady, postřehy a také výtky k mé práci. Pomohly mi vytvořit a správně poupravit tuto práci. Na historické poznatky od tak erudovaného člověka je vždy spolehnutí a jsem rád, že jsem si vybral právě tohoto vedoucího bakalářské práce.

Anotace

V práci se budu věnovat činnosti rodiny Liebiegů v Severočeském kraji. Zaměřím se na jejich průmyslové, umělecké a stavitelské působení. Budu pracovat především s prameny ze Státního okresního archivu Liberec, které podrobím následné kritice a použiji v této práci.

Klíčová slova

Liberec, Liebieg, severní Čechy, průmysl, textil, továrna

Anotations

In my work I will deal with the activities of the Liebieg family in the North Bohemia Region. I will focus on their industrial, artistic and architectural work. I will work with sources from Státní okresní archiv Liberec, which i will subject to subsequent criticism and use in this work.

Keywords

Liberec, Liebieg, North Bohemia, industry, textile, factory

Obsah

Obsah	6
1. Úvod	9
2. Rodina Liebiegů	11
2.1. Úvod do dějin Liberce	11
2.2. Průmyslové instituce vzniklé v Liberci	11
2.3. Johann Liebieg starší	12
2.3.1 Gebrüder Liebieg	13
2.3.2 Bratr Franz Liebieg	13
2.3.3 Manželství Johanna Liebiega	14
2.3.4 Politická dráha	15
2.3.5 Liebiegové se stávají šlechtou	15
2.3.6 Další podniky Johanna Liebiega	16
2.4. Johann Liebieg mladší	17
2.4.1 Výchova nové generace	17
2.4.2 Stavba vily Johanna Liebiega	18
2.5. Heinrich Liebieg	18
2.5.1 Heinrich ve vedení firmy	19
2.5.2 Umělecká a architektonická dráha	20
2.6. Theodor Liebieg nejstarší	21
2.7. Theodor Liebieg starší	22
2.7.1 Průkopník motorů v Rakousko-Uhersku	22
2.7.2 Theodor a firma na začátku 20. století	23
2.8. Johann Wolfgang Liebieg	24
2.9. Theodor Liebieg ml.	25
2.10. Shrnutí motivů Liebiegovské rodiny	26
3. Stavby spojené s Liebiegy	28
3.1. Oblastní galerie	28
3.1.1 Dědictví vily	29
3.2. Liebiegova vila	29
3.2.1 První etapa stavby	30
3.2.2 Výstavba v novém století	30
3.2.3 Dokončení areálu vily	30
3.3. Liberecká výšina	31
3.3.1 Rekonstrukce	32

3.4.	Lesní vila	32
3.4.1	Odkázání městu a další účely budovy	33
3.5.	Liberecká radnice.....	33
3.6.	Hrobka rodiny Liebiegů	34
3.7.	Liebiegovo městečko	35
3.7.1	Prvotní výstavba.....	35
3.7.2	Výstavba centra.....	36
3.7.3	Sídlíště Domovina	37
3.8.	Restaurace Lidové sady.....	38
3.9.	Vily versus továrny.....	38
4.	Firma Liebiegů a Textilana	40
4.1.	Šlechtická manufaktura.....	40
4.1.1	Raná bavlnářská výroba.....	40
4.1.2	Plán stavby hraběcí manufaktury.....	41
4.2.	Samotné počátky firmy Liebiegů	42
4.2.1	Koupě hraběcí manufaktury bratry Liebiegovými.....	42
4.3.	První roky firmy	43
4.3.1	Zánik cechů a manufaktur	44
4.3.2	Dělnické stávky	44
4.4.	Revoluční éra kolem roku 1848	44
4.4.1	Stavba tkalcovské odborné školy	44
4.4.2	Koupě nových podniků.....	45
4.5.	Sociální otázky dělníků.....	46
4.5.1	První dělnické domy.....	46
4.5.2	Vztah Liebiegů a jejich zaměstnanců.....	46
4.6.	Konec století a nástup 2. generace.....	47
4.6.1	Krise textilní výroby způsobená Americkou občanskou válkou	47
4.6.2	Synové Johanna Liebiega staršího se stávají společníky firmy.....	48
4.7.	Poválečná léta	48
4.7.1	30. léta 20. století	49
5.	Samotná Textilana	50
5.1.	Stavba areálu.....	50
5.2.	Potíže v podnikání Kristiána Kryštofa Clam-Gallase.....	50
5.3.	Prodej továrny a následná koupě Liebiegy.....	51
5.3.1	První stroje	51
5.4.	Modernizace komplexu.....	51

5.5.	Rozrůstání továrního komplexu	52
5.5.1	Stav továrny ke konci 19. století	52
5.5.2	Přelom století	52
5.6.	Válečné období	52
6.	Závěr	53
7.	Použité zdroje.....	55
8.	Obrazové přílohy:	57
8.1.	Liebiegův palác (bývalá Oblastní galerie)	57
8.2.	Vila Theodora Liebiega.....	58
8.3.	Hrobka rodiny Liebiegů	60
8.4.	Detailní plán výstavby Liebiegova městečka.....	61
8.5.	Vstup do domu u náměstí Pod Branou	62
8.6.	Znak šlechtické rodiny Liebiegů	63

1. Úvod

V mé bakalářské práci se budu věnovat nejrůznějším činnostem slavné rodiny Liebiegů. Zaměřím se především na důkladné představení historie tohoto rodu, která je vymezena obdobím od 1. poloviny 19. století až po současnost (někteří členové žijí dodnes, o jiných máme jen málo pramenných vzorků). Hlavní pozornost budu věnovat popisu událostí od začátku 19. století, kdy v Liberci probíhal textilní rozkvět, až po konec druhé světové války a následné znárodnění Liebiegovského majetku, což znamenal konec působení rodiny Liebiegů v Liberci.

Věnovat se budu také podrobnější charakteristice jednotlivých členů Leibiegovy rodiny. Bude představen jejich život, úspěchy a samozřejmě i neúspěchy, které je provázely skrze celý jejich život. Někteří příslušníci této rodiny našli zalíbení ve sbírání umění, jiní zase propadli na tu dobu velice neobvyklému koníčku – automobilismu.

Dále budu klást zřetel na činnosti související s jejich průmyslovým a obchodním podnikáním v Severočeské oblasti. Liebiegové v éře své největší prosperity vlastnili několik desítek průmyslových, hutních nebo zpracovatelských objektů po celých severních Čechách a nejen tam. Firma Johan Liebieg & Company byla jednou z nejdůležitějších textilních podniků v tehdejší rakouské monarchii. Některé podniky se nacházely v dnešním zahraničí. Sídlo firmy Liebiegů se nenacházelo jinde než v hlavním městě tehdejší říše – ve Vídni. Bylo reprezentováno Vídeňským obchodním domem, který vlastnili Liebiegové.

Část mé práce bude určena k předložení souhrnných informací o jednom z nejdůležitějších průmyslových podniků, který Liebiegové vlastnili – je zde řeč o liberecké Textilanaě. Textilana je tovární komplex, jenž nesl dlouhou řadu let hlavní břímě textilní výroby produkované v Liberci. Podíváme se také na podrobnější historii této továrny, jak a kdy byl například zaveden do továrny elektrický proud. Dále pak na podmínky, ve kterých zde dělníci museli pracovat a v neposlední řadě na to, jak to s továrnou dopadlo dnes.

Neméně důležitou částí této práce bude pasáž, kde uvedu důležité stavitelské počiny spojené s Liebiegovou rodinou. Během působení několika důležitějších členů rodiny Liebiegů byly vystavěny velice pěkné budovy, pyšníci se velice rozmanitou architekturou. Letní sídla, honosné vily nebo soukromé restaurace. Tyto budovy se nacházejí hlavně v Liberci, kam tato rodina centrovala svou sílu a manifestovala své

bohatství a moc. Zde je možné ukázat ekonomickou, politickou a společenskou sílu Liebiegů. Jak už tomu bylo vždy v historii – honosnější palác, hrad, zámek znamená větší bohatství, moc a sílu vlastníka. Toto si Liebiegova rodina velice dobře uvědomovala a činila, aby rodinné jméno bylo přinejmenším hodné svého společenského postavení.

Toto téma bakalářské práce jsem si vybral, protože pocházím ze severních Čech. Konkrétně právě pro nás z tak důležitého Liberce. Je mi toto téma blízké. A vždy jsem se chtěl dozvědět více informací o této průmyslové rodině ze severu Čech. Z tohoto důvodu se budu v mé práci odkazovat především na prameny, které jsem získal ve Státním okresním archivu Liberec a v Severočeském muzeu v Liberci. Pracoval jsem také s německy psanými zdroji. Zahrnul jsem několik německých periodik (např. Reichenberger Zeitung). Pro úhel pohledu na toto téma jsem čerpal z německé knihy *Johann Liebieg: ein Arbeiterleben geschildert von einem Zeitgenossen*. Tyto primární prameny pak doplním sekundární literaturou, týkající se daného tématu. Uvedu zde historická periodika, populárně naučné knihy, a mnoho dalšího.

Další nedílnou součástí mé práce budou mnou pořízené fotografie staveb, budov či historických památek, které se jakkoliv týkají rodiny Liebiegů. V Liberci je těchto objektů skutečně mnoho, stačí je jen najít a rozpoznat. Rozhodl jsem se pro tento krok z toho důvodu, že na internetu je velice pomálu kvalitních fotografií, které jsem potřeboval. Na některé objekty se už zapomnělo, o některé se už nikdo nestará a tak chátrají. Kdo ví, jak dlouho tady ještě tyto „živé“ historické prameny budou? Proto se v Liberci snažím tyto památky vyhledat, vyfotit a následně použít v této práci. S obrazovým materiálem je to v bakalářské práci složité. Nicméně jsem při sbírání hmotných a obrazových materiálů především z výše uvedeného Archivu myslel na to, že to slouží k vlastnímu prohloubení znalostí této problematiky, což vidím jako jeden z hlavních účelů této práce. Celkové prohloubení znalostí o rodině Liebiegů a její působení v severních Čechách byl druhý účel mé práce. Také vzhledem k výše uvedeným informacím věřím, že tato historická práce a všechny nashromážděné materiály pomůžou k uchování znalostí o tomto tématu.

2. Rodina Liebiegů

2.1. Úvod do dějin Liberce

Dříve, než začneme výklad historie rodu Liebiegů, musíme uvést na pravou míru, jaké byly tehdejší podmínky v Severočeské oblasti, kde rodina hlavně působila. Nevýznamné poddanské město Liberec se na konci 18. století změnilo, na rychle se rozvíjející oblast se spoustou možností. Velkou měrou k tomu pomohla soukenická výroba, jejíž rozmach v tomto prostoru můžeme označit v této době za raketový. Přejít zastaralejší cechovní a manufakturní výroby v tovární výrobu znamenal pro město velký pokrok. Liberec se dokonce v polovině 19. století stal druhým největším městem v Čechách. Během tohoto procesu se vytvořila zcela nová společenská vrstva – průmyslníci. Ti následně ovlivňovali chod a tvář města. Promítali do něj své bohatství. Z okolí se do města stěhovalo mnoho lidí, kteří zde chtěli najít novou práci. Často se z nich stali dělníci, kteří následně začali pracovat v jedné z nově vybudovaných továren. Lidé se z tehdejšího venkova stěhovali kvůli těžkým podmínkám, které zažívali při jejich práci v zemědělství. Zpětně hodnotit krok těchto lidí je obtížné, ale objektivně vzato si tito běžní lidé určitě nepolepšili. Po vlastnění vrchností a s tím spojené vázání životů lidí na šlechtickou půdu se životní situace těchto lidí změnila na vlastnění průmyslníkem a upoutání na život ve městě. Okolí Liberce se postupně vylidňovalo a s tím byl spojen mohutný nárůst obyvatel žijících přímo ve městě.

2.2. Průmyslové instituce vzniklé v Liberci

V roce 1841 zde byl založen Živnostenský spolek, na který navázala o deset let později Živnostenská a Obchodní komora. Tato instituce měla pomáhat vytvářet, prosazovat a bránit obchodní zájmy spojené s Libereckou průmyslovou a obchodní expanzí. Severočeská metropole se také stala kulturním a vzdělávacím centrem celého regionu. V roce 1873 zde vzniklo Průmyslové muzeum a v roce 1883 nová divadelní budova pro rozptýlení těžce pracujících občanů, kam se však většinou dostali pouze lidé, kteří si mohli zaplatit vstupné. Běžným lidem se nestávalo, že by měli přebytečné peníze na kulturu. Došlo rovněž ke zvýšení počtu základních a měšťanských škol, aby mohli rodiče poskytnout svým dětem vzdělání. Liberecký edukační systém se rapidně profesionalizoval. Byly zde založeny 2 odborné školy – tkalcovská (textilní) a průmyslová. Taktéž zde byla zřízena Obchodní akademie. Dopravní spojení se světem zajišťovala od roku 1859 železnice, která vedla z Pardubic do Liberce. O něco později byla také dokončena trať spojující Liberec přes Žitavu s Berlínem. Železnice nahradila

už v té době velice zastaralou a pomalou dopravu koňskými potahy. Taktéž tato modernizace pomohla zlevnit produkci a posílit konkurenceschopnost rozvíjející se firmy Liebiegů. Výstavba těchto železničních spojů je významnou událostí v průmyslových dějinách Liberce. Uvnitř města jezdil od roku 1897 na svou dobu moderní dopravní prostředek – tramvaj.¹

Na příběhu rodiny Liebiegů lze krásně demonstrovat rozmach a rozvoj tehdejšího Liberce. Byl zde vytvořen úplně nový styl života. Liebiegové nechali nesmazatelnou stopu v architektuře, neboť se rodina nestarala pouze o své obchodní a podnikatelské zájmy, ale někteří z členů byli pokrokoví stavebníci. Jiní zase byli štedří mecenáši umění. Z těchto důvodů je nejen po dnešním Liberci, ale po celých severních Čechách, rozseto mnoho historických a průmyslových památek, které svou historii započaly právě v dobách Liebiegovského Liberce.

2.3. Johann Liebieg starší

Zakladatel rodu Liebiegů se narodil 7. června 1802 ve východočeském Broumově a žil mezi lety 1802-1870. Narodil se Franzi Thomasi Liebiegovi a Marii Vaněčkové. V Broumově, kde na přelomu 18. a 19. století vzkvétala soukenická a textilní výroba, strávil krátké a bezstarostné dětství. Johann zde navštěvoval tzn. hlavní školu (*Hauptschule*), kde získal důležité vzdělání. Zároveň byl doma mladý Johann Liebieg zasvěcován do umění výroby sukna.²

V otcově poslední vůli stálo, že se má Johann stát soukeníkem. Z tohoto důvodu byl 27. 9. 1814 následně přijat k tkalcovskému mistru Kasparu Wernerovi. Zde se za pouhé dva roky naučil soukenickému řemeslu. Což Johann stihl na tu dobu nadmíru rychle. Vyučení tkalcem tehdy vyžadovalo spoustu individuálních schopností. Dle tehdejších zvyků se poté vydal do světa, aby nasbíral nové zkušenosti. Tato obvyklá cesta po ukončení studií měla probíhat tak, aby se novopečený tovaryš naučil a vyzoroval co možná nejlépe tkalcovský um, který si měl osvojit. Z východočeského Broumova cesta vedla přes Brno a Moravu do Vídně, následně do rakouského Lince.

¹ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s. 3

²ANSCHRINGER, Anton. *Johann Liebieg: ein Arbeiterleben geschildert von einem Zietgenossen*. Leipzig. 1871. s. 7

Pak zpět do Českých zemí, konkrétně do Českých Budějovic a odtud do Prahy, kde se setkal s bratrem Franzem Liebiegem.³

2.3.1 Gebrüder Liebieg

Do Liberce se dostal už jako šestnáctiletý v září roku 1818 a jako prostý soukenní dělník se zde musel vypořádat s počáteční nepřízní osudu. Pracoval zde jako tovaryšský pomocník a učil se, jak se správně zachází s látkami. Přes galanterního prodejce se postupně vypracoval na podomního prodejce módního zboží, které mu dodával jeho bratr Franz. Lidem se snažil doma nabízet na prodej stuhy, kapesníčky či prosté látky. Jeho píle ho zavedla na životní cestu, která mu měla nabídnout dráhu tehdy nejúspěšnějšího továrníka v Rakousku. Zvládl to svou pracovitostí, zarputilostí a odhodlaností. V roce 1822 si kupuje společně s bratrem Franzem Liebiegem obchod v Liberci na Hlavním náměstí, a tím je zde položen první základ pro novou firmu Gebrüder Liebieg.⁴

2.3.2 Bratr Franz Liebieg

Důležité je ještě zmínit Johannova staršího bratra Franze Liebiega (1799-1878), který mu pomáhal zahájit provoz firmy v době, kdy vůbec nebylo jisté, jestli firma vydrží, nebo zkrachuje. V úplných začátcích, kdy spolu vlastnili pouze jeden obchod, kde prodávali textilie, bratr Johannovi poskytoval dobrou oporu. Pak se na bratry Liebiegy usmálo štěstí a jejich obchod začal přinášet větší zisky. Po několika letech si mohli v roce 1828 dovolit koupit továrnu, kterou dnes známe jako Textilanu (bývalou hraběcí manufakturu). Ze společného podniku však musel Franz odstoupit již v roce 1831 kvůli nemoci, která ho bohužel limitovala v práci. Po svém uzdravení ve čtyřicátých letech se již do bratrova podniku nevrátil a založil si úplně nový ve Vesci u Liberce.⁵ Tento podnik se specializoval na nové typy látek (zejména z česané vlny). Podnik Franze Liebiega nikdy nedosáhl takové důležitosti, rozsahu a produkce jako bratrova firma Johann Liebieg & Comp. Přesto se firma založená ve Vesci úspěšně rozvíjela a i ona se stala významnou součástí textilního průmyslu na území tehdejší Habsburské monarchie.⁶

Po bratrově odchodu si Johann Liebieg získal nového spolupracovníka Václava Dvořáka, který pocházel z Prahy. Ten převzal obchodní vedení firmy a krátce na to se

³HLAVÁČ, Milan. *Tvůrci českého zázraku*. Praha, 2000, s. 111

⁴KARPAŠ, Roman. *Knihy o Liberci*. Liberec, 1996, s. 88

⁵SOKa Liberec. Rodinný archiv Liebiegů. Archivní inventární pomůcka, s. 2

⁶MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012, s. 22

stal společníkem a vedoucím obchodu nově vzniklé firmy Johann Liebieg & Comp. Velice pozoruhodné je, že toto obchodní spojení bylo stvrzeno ještě navíc úzkým příbuzenským svazkem. Václav Dvořák se stal švagrem svého obchodního společníka a oženil se se sestrou Johanna Liebiega, Paulinou.⁷

Díky rozsáhlé stavební činnosti, prosazování spousty nových technologií a zcela nové organizaci výroby rychle rozvíjel svůj podnik a stal se jedním z nejúspěšnějších továrních podnikatelů své doby. Johann byl člověk podnikavý, vynikající ekonom a manažer. Také byl pragmatický, pokrokový, pracovitý, prozíravý a odvážný. Chtěl vždy dosáhnout svého cíle, před ničím se nezastavil. Na druhou stranu se nikdy nebál hrát nekalou podnikatelskou hru. Průmyslová špionáž pro něj nebyl žádný morální problém. Když potřeboval uspět, udělal pro to vše, co bylo možné.⁸

2.3.3 Manželství Johanna Liebiega

Velice se zajímal taky o osud své rodiny. Ta mu nikdy nebyla lhostejná. Z prvního manželství měl mnoho dětí, o které se náležitě staral. Poskytl jim nadstandartní péči a vzdělání. Johann Liebieg byl během svého života dvakrát v manželském stavu. Z těchto dvou manželství měl celkem 15 dětí. V roce 1832 se jeho první ženou stala Marie Theresie Münzbergová, dcera bohatého továrníka Münzberga z Jiřetína u Smržovky. Ta přinesla do rodiny velké věno, díky kterému byly modernizovány továrny. Do nich se při této modernizaci instalovaly parní stroje. Z tohoto manželství se narodilo celkem 11 dětí, z nichž si uvedeme tři nedůležitější potomky – Johann ml., Heinrich a Theodor. Při porodu dvojčat v roce 1848 bohužel Marie Münzbergová umírá. Bohužel smrt při porodu byla ještě stále v době 19. století běžnou událost. Z této těžké situace se Johann vzpamatovával celý život, nicméně Johann Liebieg ještě našel síly a ke konci života se znovu oženil. V roce 1853 si vzal o osm let mladší Marii Louisu Jungenickel, což byla opět dcera zámožného továrníka. Zde si už můžeme všimnout Johannem založené tradice výhodné sňatkové politiky. Díky této taktice tento podnikatel získal mnohem větší vliv, peníze a bohatství. Dá se s jistotou říci, že tuto politiku vyžadoval i po svých potomcích, protože věděl, jak to může efektivně pomoci rodinnému rozmachu. Synové Johanna Liebiega tuto taktiku využívali neméně úspěšně.⁹

⁷KARPAŠ, Roman. *Knihy o Liberci*. Liberec, 1996. s. 89

⁸Tamtéž. s. 88

⁹BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 38

S Marii Louisou Jungenickel měl následně další syny: Alfréda (1854-1930), Ottu (1857-1930) a Karla (1866-1901). Tito synové byli během dědického řízení po smrti Johanna Liebiega staršího ještě příliš mladí. Z tohoto důvodu nebyli zahrnuti do pozůstalosti po zakladateli libereckého rodu Liebiegů. Johann Liebieg však myslel i na tyto své potomky a postavil jim ve Hoříněvsi cukrovar, o který se následně Otto a Karl starali.¹⁰

2.3.4 Politická dráha

S továrnickou a průmyslovou aktivitou se v té době dobře pojila politická činnost. Kromě řízení své prosperující firmy byl v čele Průmyslového spolku a také Obchodní komory v Liberci. Johann Liebieg v roce 1851 při vzniku Obchodní komory sehrál klíčovou roli. V 60. letech se uklidnila tvrdá rakouská politika a Johann Liebieg mohl aktivně vstoupit do politiky. Začal členstvím v Libereckém městském zastupitelstvu.¹¹ Dále byl Johann zvolen do Zemského sněmu v Praze. Největším politickým úspěchem bylo určitě to, že Johann Liebieg byl také členem Říšské rady, odkud mohl skutečně ovlivňovat politiku ve svůj a hlavně rodinný prospěch. Pozice to byla sice výhodná, ale po čase přišel na to, že může být buď dobrým továrníkem, nebo být dobrým politikem. Zjistil, že nemůže mít obojí. Tak se rozhodl po 3 letech svůj mandát v Říšském sněmu složit.¹²

2.3.5 Liebiegové se stávají šlechtou

Za své zásluhy v oblasti průmyslu byl povýšen v roce 1867 do šlechtického stavu císařem. Musíme zde zmínit ještě další okolnosti Johannova povýšení do aristokratického stavu. V roce 1866 bylo Johannovi uděleno rakouské vyznamenání *Železný kříž III. třídy* za velkorysou pomoc během Prusko-rakouské války. Zde se Johann správně rozhodl pomoci obyvatelům, městům a v neposlední řadě také raněným z bojišť. Samotné vyznamenání neznamenal mnoho, důležitá byla skutečnost, že díky tomuto ocenění mohla rodina Liebiegů požádat o nobilitaci (=zešlechtění). Johann Liebieg neotálel a v březnu 1867 byl povýšen Františkem Josefem I. do Rytířského stavu (německy *Ritter*). Následně si Johann mohl vybrat a užívat vlastní znak (viz

¹⁰MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 30

¹¹Fremden-Blatt. 27. 10. 1862. s. 1

¹²SOKa Liberec. Rodinný archiv Liebiegů. Archivní inventární pomůcka. s. 1

příloha číslo 7). Heslo ve znaku zní *Per laborem ad honorem* a znamená *prací k ctnosti*.¹³

Liebiegovská honba za lepším společenským postavením však neskončila. 10. února 1868 vydal rakouský císař listinu, která povyšovala Johanna Liebiega do stavu svobodných pánů (německy *Freiherr*). Při této příležitosti mu také byl přiznán dědičný titul barona. Což byla důležitá událost. Všichni jeho synové a dcery od této chvíle mohli užívat tento titul. Ještě v této době přetrvávala mentalita, že vlastnění víc titulů a majetku znamená vyšší a lepší život. Nutno podotknout, že rodina Liebiegů, a hlavně její zakladatel, si cílevědomě šli pro šlechtický stav. Popravdě se životní styl Johanna Liebiega a jeho synů aristokratickému životu velice podobal. Zahrnovalo to sňatky s bohatými obchodníky, které rodině přispěly do společné pokladnice, výstavbu honosných paláců, obrovské bohatství a možnost mít své poddané (v této době dělníky) a nakládat s nimi dle své vůle. V neposlední řadě tento životní styl vyžadoval následné uložení ostatků Johanna Liebiega do rodinné hrobky.¹⁴

V roce 1863 získal Johann Liebieg ve veřejné dražbě panství Smiřice a Hořiněves, které se nacházelo u Dvora Králové. Navíc zde v okolí zakoupil ještě rozsáhlé pozemky s lesním bohatstvím. Následně zde nechal přestavět zámek dle svých potřeb. Na tomto panství byl roku 1868 odhalen pomník obětem Prusko-rakouské války. Bohužel byl Johann Liebieg při této příležitosti postižen mrtvicí. Tato indispozice ho poznamenala do konce jeho života. Ochrmul totiž na celou pravou polovinu těla. Léčil se ve Vídni a následně pobýval blíže ke svému domovu ve Smiřicích. Jeho zdravotní stav se však zhoršoval a 16. června 1870 ve věku 68 let zemřel. Jak si zakladatel rodu přál, byl pohřben do honosné rodinné hrobky, kterou nechal vystavět před svou smrtí.¹⁵

Pramenná zajímavost

Hned v prvním snímku z archivu můžeme najít pramennou zajímavost. Archivní inventář, který jsem měl možnost číst, byl vytvářen za minulého režimu v roce 1963. Všiml jsem si zajímavosti ohledně uvádění informací. Je zde vyzdvížena stávka dělníků ve Svárově, kde bylo při dělnické demonstraci zastřeleno několik lidí. Tato stávka se odehrála v roce 1870 a nemá už takový informační dopad na čtenáře jako jakákoliv jiná

¹³MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 28

¹⁴MOHR, Jan, Anna HABÁNOVÁ a Petra ŠTERNOVÁ. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 29

¹⁵Tamtéž. s. 29

stávka. Důležité je však říci, že se muselo o stávce v minulém režimu napsat z důvodu, že byla právě dělnická. Stateční dělníci se postavili na odpor kapitalistickým utlačovatelům a položili i život za dělnickou třídu.

2.3.6 Další podniky Johanna Liebiega

V roce 1844 byla založena přádelna bavlny ve Svárově u Tanvaldu. A roku 1845 založil úpravnu textilií v Nusdorfu v Horních Rakousích. Dále byla v roce 1851 postavena přádelna česané příze v údolí řeky Jizery. Vybudována byla také tkalcovna v raspenavském Luhu, roku 1855 přádelna a nitřárna v Haraticích. Mezi lety 1856-1865 vznikla textilka v Železném Brodě. Johannu Liebiegovi také patřily sklárny v Alžbětíně na Šumavě, doly a hutě na měď v Rokytnici nad Jizerou, vápenka ve Smrčí u Železného Brodu a pila a pivovar ve Smiřicích, kde měl Johann Liebieg svůj vlastní zámeček. Na sklonku života patřilo Johannu Liebiegovi 15 podniků, vlastnil velké pozemky a obrovský kapitál. Ve všech těchto podnicích bylo ročně vyrobeno zboží v hodnotě 6 896 000 rakouských zlatých.¹⁶

2.4. Johann Liebieg mladší

2.4.1 Výchova nové generace

V úvodu kapitoly o synech Johanna Liebiega staršího, musíme se nejdříve podívat na problematiku výchovy 2. generace Liebiegů v Liberci. Johann Liebieg a jeho ideál nového šlechtického rodu, kterým se Liebiegové postupně měli stát, společně připravili pro tři nejdůležitější syny kvalitní osobní vzdělání. O toto se ve velké míře zasloužil vídeňský novinář a absolvent tamní univerzity Anton Anschirin. Ten dal chlapcům průpravu ve všeobecném vzdělání. Bylo zaměřeno hlavně na zkvalitnění schopností uplatňovaných v textilních oborech a samozřejmě též v podnikání. Dvě nejdůležitější znalosti pro továrníka se sukrem. Dále měli synové Johanna Liebiega možnost studovat, co je bavilo a zajímalo. Heinrich a Johann mladší našli zalíbení v umění. Johann mladší například nechal upravit podle své představy zámecký park ve Smiřicích. Také Johann mladší byl proslulý jako kurátor Severočeského muzea v Liberci a byl též známý jako poslanec Zemského sněmu v Rakousku. Heinricha posléze v dospělosti zlákala dráha sběratele umění. Šlo především o obrazy, které následně tvořily obrovskou osobní uměleckou sbírku.¹⁷

¹⁶SOKa Liberec. Johan Liebieg & Company. Archivní inventární pomůcka. s. 2

¹⁷MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 31

Johann Liebieg mladší se narodil 11. srpna 1836 a zemřel 28. května 1917. Ve vedení firmy pracoval v letech 1856-1887. Zde můžeme vidět, že do firmy nenastoupil hned po smrti svého otce v roce 1870, ale byl zaučen ve vedení podniku již v mladším věku. Do vedení firmy nastupoval v brzkém věku – když mu bylo 20 let. S ranou fází vedení firmy Johann Liebieg & Comp. mu pomáhal švagr jeho otce, Josef Mallman. Po dosažení dospělosti ostatních synů odešel Johann mladší společně s Josefem Mallmanem zastupovat důležitou pozici ve vídeňském obchodním domě. Zde Johann našel svou celoživotní lásku a oženil se s Leopoldinou Marií Terezií (žila v letech 1840–1899). Byla dcerou náměstka vídeňského starosty Leopolda Mayera. V roce 1888 na svou vlastní žádost vystupuje Johann z vedení firmy a jde se věnovat umění a až do své smrti žil v ústraní.¹⁸

2.4.2 Stavba vily Johanna Liebiega

V Liberci si koupil Römheldův dům, který se nacházel těsně vedle Libereckého zámku. Tento dům nechal Johann kompletně přestavět v letech 1871-1872 na novorenesanční honosné sídlo. Tato stavba později sloužila jako budova Oblastní galerie. Dnes už je bohužel prázdná. Oblastní galerie byla přestěhována na jinou lokaci a Liebiegova vila se již znovu nevyužila. O budovu se už evidentně nikdo nestará a začíná pustnout. Ještě bude bohužel zmíněno několik honosných staveb, které byly vystavěny některým z příslušníků rodu Liebiegů, jenž ztratily své prvotní majitele a už nikdy nebyly spravovány s úctou ani péčí.¹⁹

Zajímavé je také to, že jedna z jeho dcer, Gabriela, byla provdána za hraběte Theodora Radeckého, což byl vnuk slavného generála Josefa Václava Radeckého. Tento sňatek byl dalším mistrovským dílem rodiny Liebiegů. V Rakousko-Uhersku v té době nebylo slavnějšího vojenského generála. Podivuhodné je, že lokálně významná rodina ze severních Čech učinila takto výhodnou sňatkovou politiku. Nevíme, jak bylo toto manželství šťastné, nebo jestli bylo oběma manžely odsouhlasené. To nic neubírá na prestiži rodiny Liebiegů, kterou samozřejmě chtěli touto politikou docílit.²⁰

¹⁸MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 32

¹⁹ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s.

2

²⁰Tamtéž. s. 2

2.5. Heinrich Liebieg

Tento příslušník rodiny Liebiegů se narodil 29. srpna 1839 a zemřel v roce 1904, konkrétně 5. dubna. Stejně jako jeho bratr Johann dostal i Heinrich patřičné vzdělání. Odborné i všeobecné vzdělání získává pak hlavně na studijních pobytech v zahraničí. Heinrich nejraději studoval v německém Hannoveru. Nejvíce umělecký svět přitahoval Heinricha ve Vídni. Zde poznal svou nastávající manželku Karoline Voigtovou (1848-1928). Jeho žena pocházela z vídeňské rodiny s úzkými kontakty na umělecký svět, kde Heinrich našel takové zalíbení. V hlavním městě monarchie se také Heinrich Liebieg seznámil s bratry Eduardem a Hugem Charlemontovými. Byli to malíři, umělci a doživotní přátelé barona Liebiega. Mladší z bratrů, Eduard, pomáhal Heinrichovi s dráhou sběratele soudobých uměleckých děl. Zároveň také portrétoval rodinu Liebiegů. Šlo především o Heinricha, jeho manželku a i další příslušníky rodiny.²¹

2.5.1 Heinrich ve vedení firmy

Oficiálně firmu vedl od roku 1856 do roku 1902. Od roku 1860 byl zapojen do aktivního vedení firmy a následně se v roce 1866 stal s bratry Johannem a Theodorem oficiálním společníkem firmy. Během toho, co byl jeho otec v roce 1868 nemocen, vedli již firmu bratři společně. V té době nechali vyhotovit velice důležitý dokument. Došlo na nové sepsání a uspořádání Liebiegovského majetku. Tento krok byl proveden hlavně z důvodu lepší přehlednosti nad majetkem, který jim po otci zbyl, a o který se měli náležitě starat. Z hlediska administrativy velice to byl prozíravý krok bratrů Liebiegových. Rozdělení vlivů mezi Heinrichem, Johannem a Theodorem po smrti Johanna Liebiega staršího se v čase měnilo. Heinrich Liebieg se svojí rodinou pobýval hlavně v Liberci. Zde se mu narodilo několik potomků. Nejdůležitější byl prvorozený syn Hans (1868-1900), zanedlouho už se na svět dostalo mnoho dcer. Alice (1869-1938), Lucie (1870-1917), Marie Theresie (1871-1944) a nakonec o několik let později nejmladší dcera Margarethe (1880-1962).²²

Následně v roce 1870 Heinricha Liebiega a celou jeho rodinu potkala proslulá Svárovská dělnická bouře. Známa je bohužel tím, že během ní zasahující vojsko zastřelilo několik lidí. Tato akce jen přispěla k legalizování podmínek dělnictva

²¹MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s.32

²²Tamtéž. s. 33

v Předlitavsku. V rakouském parlamentu byl přijat tzv. koaliční zákon, který povoloval na zmíněném území tvorbu dělnických organizací.²³

Po vystoupení staršího bratra Johanna Liebiega ml. z vedení firmy v roce 1888 a náhlé smrti mladšího bratra Theodora v roce 1891, musel Heinrich nést hlavní odpovědnost za vedení firmy. Musel se věnovat obchodním činnostem a na umění mu nezbyl čas. Naštěstí se v roce 1897 stal společníkem ve firmě synovec Theodor Liebieg ml. Ten se ukázal jako velice pracovitý a energický a záhy převzal plně celé břímě vedení podniku.

2.5.2 Umělecká a architektonická dráha

Asi nejzajímavější informací je, že Heinrich Liebieg ovlivnil stavbu nového muzea v Liberci, když navrhl, aby věž byla replikou staré Liberecké renesanční radnice, která se nachází na Severočeském muzeu dodnes.²⁴

Nad Libercem si nechal Heinrich vystavět dvě krásná odpočinková sídla. První z nich byla Hohehabsburk – což je dnešní vyhlídková restaurace Liberecká výšina. Heinrich Liebieg stavěl tuto budovu původně jako stravovací zařízení. Když nedošlo k zachování vzhledu, tak byl zachován alespoň účel stavby – je z ní doteď restaurace. Druhá budova byl zámček. Názvů této stavby bylo už přes její historii tolik, že už si snad nikdo nepředstaví tuto budovu pod jedním názvem. Původně to byla Waldvilla (Lesní vila), tak jí říkal Heinrich Liebieg. Během let se názvy měnily až se ustálily na Wolkrově sanatoriu. Dnes je objekt opuštěn a bohužel už několik let chátrá.²⁵

Dostavby Lesní vily už se bohužel Heinrich nedožil. Poslední roky života strávil ve své rodné vile ve Frankfurtu nad Mohanem. V prosinci roku 1900 mu umřel syn Hans a Heinrich Liebieg na tom poté už nebyl vůbec zdravotně dobře.²⁶ V roce 1902 se rozhodl sepsat svou závěť. V té myslel na své potomky a manželku v otázkách rodinného vlastnictví. Důležitá je však část, kde se Heinrich Liebieg skutečně potkal se svým štědrým já a odkázal městu Liberec celou svou obrazovou sbírku a dalších 600 000 korun na její další rozšiřování. Dále městu odkázal obě svá liberecká sídla – vyhlídku Hohehabsburk (Liberecká výšina) a Waldvilla (Lesní vila). Závěť pokračovala darem 1 milionu korun na chudinskou péči, což byla na tu dobu obrovská částka. V

²³Tamtéž. s. 33

²⁴MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 33

²⁵<https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/114-lesni-vila>

²⁶Frankfurter Zeitung. Ankündigung des Todes von Hans von Liebieg. 20. 12. 1900, s. 2

pokračování závěti je dlouhý výčet darů různým libereckým uměleckým institucím v peněžité či jiné formě.²⁷

O smrti Heinricha Liebiega informoval liberecký list *Reichenberger Zeitung* 5. 4. 1904. Po Heinrichovi byla také pojmenována jedna z ulic vedoucí Libercem a 11. dubna se konalo velkolepé rozloučení s tímto uměleckým nadšencem a obrovským libereckým mecenášem v pravém slova smyslu. Pozůstatky byly uloženy do rodinné hrobky na tehdejší městském hřbitově.²⁸

Heinrich byl znám především jako nadšenec pro umění a majitel veliké soukromé galerie. Je zde nutné podotknout, že ke sklonku svého života nechal odkázat celou svou uměleckou sbírku městu Liberec, a to konkrétně Severočeskému muzeu. Mnoho odborníků té doby se domnívalo, že právě umělecká sbírka Heinricha Liebiega byla jedna z nejkrásnějších na českém území. Nejhodnotnější část této sbírky byl soubor olejomalb, v té době známých krajinářů z Barbizonské školy, z nichž jeden byl Eugen Boudin, což byl přímý předchůdce všem známého impresionismu. Zajímavou částí sbírky jsou také malby od rakouských mistrů Augusta Pattenkofena a Eugena Jettela.²⁹

2.6. Theodor Liebieg nejstarší

Narodil se 5. července roku 1840 a zemřel 8. září roku 1891. Byl v čele firmy od roku 1856 až do své smrti. To znamená, že všichni tři důležití synové Johanna Liebiega staršího vedli společně firmu od roku 1856. Což byl prozíravý tah jejich otce Johanna. Synové se museli společně starat o podnik a bylo minimalizováno nebezpečí krachu firmy. Podnik sice vlastnili společně, role v ní byly už samozřejmě diferenciované. Nejstarší syn Johann se plně věnoval správě vídeňského sídla firmy Liebiegů. Vedení továrny v Liberci se ujali Theodor a Heinrich. Větší břímě v oblasti firmy musel však nést Theodor. Bylo to kvůli tomu, že Heinrich se pro svůj špatný zdravotní stav do vedení firmy moc aktivně nezapojoval. Theodor vyvedl firmu z úskalí hospodářské krize v roce 1873. Povedlo se mu dokonce modernizovat během krize a po ní se firma stala jednou z největších v tehdejší Rakousko-Uhersku.³⁰

²⁷MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 35

²⁸Reichenberger Zeitung. Hienrich Freiherr von Liebieg. 10. 4. 1904. s. 2

²⁹ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 78

³⁰HRABÁK, Zdeněk. *100 let automobilu v českých zemích*. Liberec, 1993. s. 7

Roku 1871 se Theodor oženil s dcerou západoněmeckého bankéře, Angelikou Clemensovou. Můžeme zde pozorovat další brilantní příklad Liebiegovské sňatkové politiky. Díky tomuto manželství získal Theodor Liebieg a celá jeho rodina obrovský kapitál a navíc velkostatek Gondorf nad Moselou. Což byla finanční injekce, kterou Liebiegovský rod při zažívající ekonomické krizi nutně potřeboval. Rod Liebiegů tím v neposlední řadě získal archiválie celého Gondorfského panství. Je ještě zajímavé, že potomci celé linie od Theodora Liebiega nejstaršího žili v Liberci až do odsunu Němců v roce 1945.

2.7. Theodor Liebieg starší

Narodil se 15. června 1872, jako syn Theodora Liebiega nejstaršího, a zemřel v roce 1939, konkrétně 24. května. Ve vedení firmy pracoval v letech 1891-1939. Nutné je zde zmínit, že firmu zdědil po náhlé smrti otce jako osmnáctiletý mladík. Byl to už samozřejmě věk, kdy měl být dospělý, ale nemohl na vedení podniku stačit sám a během toho mu zdatně pomáhali švagři jeho otce Leo a Gisbert Clemensové.³¹

Theodor jako jeden z mála příslušníků Liebiegovské rodiny nedosáhl na univerzitní vzdělání. Vynahradil to svými cestami do zahraničí, kde poznával cizí hospodářské poměry a učil se novým průmyslovým a obchodním znalostem. Důležité je u tohoto příslušníka rodu, že v roce 1906 pokračoval s další výstavbou zaměstnaneckého sídliště, které započal stavět Johann Liebieg starší. Stavba tohoto velikého projektu Liebiegova městečka byla dokončena v období mezi světovými válkami.³²

2.7.1 Průkopník motorů v Rakousko-Uhersku

Theodor proslul především jako závodník a průkopník automobilismu v Čechách. Závodil za kopřivnickou Tatru, se kterou získal mnoho vítězství. Svými sportovními úspěchy byl tento baron znám i za hranicemi Rakousko-Uherska. Byl to nadšený propagátor motorismu, člen Direktorია rakouského automobilistického klubu a od roku 1906 byl dokonce také předsedou pobočky výše uvedené instituce, která se nacházela v Liberci. Theodor vlastnil mezi lety 1894-1906 mnoho automobilů různých značek. Stal se téže majitelem prvního řidičského průkazu na našem území. Obdržel ho v roce 1893. S tímto historickým momentem se samozřejmě pojí hezké historické

³¹HRABÁK, Zdeněk. *100 let automobilu v českých zemích*. Liberec, 1993. s. 7

³²MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 39

vyprávení. Vlastně úplně první typ automobilu, který Theodor Liebieg používal, byl Viktoria Benz od slavného německého průmyslníka Karla Benze.³³ Jednalo se v podstatě o takový kočár s motorem. Potíže s průkopnictvím automobilu připravila Theodorovi hned od počátku správa Rakouska při přepravě automobilu do Čech. Liberecký celní úřad nikde ve svých celních položkách věc jako „automobil“ samozřejmě neměl. Muselo se přikročit k proclení jako kočár bez oje a jeden plynový motor. Následně v Liberci byla zorganizována zkušební jízda. Ta vedla Vídeňskou ulicí (dnešní Moskevská ulice), dále Hablau (Revoluční ulice) až k Schückerově ulici (Pražská ulice). Byla to v té době velká sláva a účastnili se jí členové Městského zastupitelstva v Liberci. Konkrétně městský radní Felgenhauer, magistrátní rada Nentwitch a magistrátní ředitel Ringelhahn. Na základě této jistě hlučné a zakouřené, ale dobrodružné cesty bylo Theodorovi Liebiegovi vystavěno permanentní povolení k jízdě na veřejných komunikacích, neboli vůbec první řidičské oprávnění v českých zemích.³⁴

V roce 1907 si Theodor Liebieg pořídil společně s dalšími dvěma průmyslníky továrnu na výrobu automobilů v Liberci. Kapitálem mu pomohli W. Ginzkey z Vratislavic u Liberce a D. Klinger, který pocházel z Nového města pod Smrkem.³⁵ Ve zmiňované továrně se poté několik let produkovala auta mnoha typů a kvalit. Zřejmě ale nadšení pro danou věc nestačilo a po necelých 10 letech v roce 1916 musel Theodor Liebieg továrnu přestavět na přádelnu česané příze.³⁶

Roku 1901 se Theodor oženil s Marií Blaschkovou. Další geniální sňatkový tah Liebiegů. Už několikrát. Můžeme dozajista říci, že se tento způsob zisku majetku Liebiegům vydařil. Marie Blaschková byla totiž dcerou Konráda Blaschky, který vlastnil firmu Franz Schmitt v Českém Dubě. Tato firma poté celá přešla do vlastnictví Liebiegů.

Pozoruhodná je také svatební cesta tohoto páru. Theodor totiž pojal společnou svatební cestu jako automobilovou parádu. Vydali se společně ve speciálně upraveném voze s motorem Hardy o výkonu 9 koňských sil na cestu dlouhou přibližně 2000 km přes Švýcarsko, severní Itálii až do Milána, kde se Theodor zúčastnil automobilového květinového závodu. Zde získal první cenu v kategorii velkých vozů. Toto byla jedna

³³HRABÁK, Zdeněk. *100 let automobilu v českých zemích*. Liberec, 1993. s. 16

³⁴HRABÁK, Zdeněk. *100 let automobilismu v českých zemích*. Liberec, 1993. s. 18

³⁵Tamtéž. s. 8

³⁶Tamtéž. s. 14

z posledních zábav spojených s automobily, které Theodor zakusil. Musel se poté už věnovat převážně vedení firmy a s tím spojené podnikatelské činnosti.³⁷

2.7.2 Theodor a firma na začátku 20. století

Jak už bylo napsáno, Theodor musel převzít břímě celého Liebiegovského impéria a začátkem 20. století to byl právě on, kdo udržoval firmu v chodu. Modernizoval rodinný podnik a rozšiřoval tovární prostory. Pozoruhodný je fakt, že v roce 1914 je zaveden do liberecké Textilany elektrický proud. Od roku 1929-1939 byl prezidentem Obchodní a živnostenské komory v Liberci. Byl též jedním z hlavních předáků Českého svazu průmyslníků a mnoha dalších institucí. Za Theodorova vedení bylo vybudováno několik sesterských firem v Maďarsku, Rakousku, Rumunsku a v dalších zemích. Byly nakoupeny další rozsáhlé velkostatky, především v Haliči a v Čechách. Kapitál, kterým disponovali Liebiegové, byl zaštitěn bankovními domy. Liebiegové dokonce sami vlastnili bankovní dům ve Vídni, jenž financoval již zmíněné sesterské podniky. Během ekonomické krize ve 30. letech 20. století se však tento bankovní dům dostal do potíží a některá pasiva musela být v té době uhrazena částí majetku.

Během první světové války byl Theodor členem Panské sněmovny ve Vídni. Stal se respektovaným podnikatelem, který byl ve válečných letech pověřen vedením rakouské vlnářské centrály. To znamenalo, že měl Theodor Liebieg dohled nad velkou částí textilního průmyslu Rakousko-Uherska. Byla to sice velká zodpovědnost, která současně s sebou nesla možnost získávání lukrativních státních zakázek pro vlastní firmu. Jako každá továrna se i Liebiegovská musela popasovat s pochopitelným propadem produkce během války. Zároveň také firma musela investovat do válečných půjček, které měly odlehčit zadluženost státu. Jako součást pomoci válečným veteránům Liebiegové začali stavět v roce 1916 pozoruhodný projekt sídliště Domovina pro válečné invalidy a nemohoucí.³⁸

V době neklidných třicátých let, kdy bylo ČSR nejvíce v ohrožení, byl Theodor Liebieg podporovatelem SdP a Sudetoněmeckého Freikorpsu. Zúčastnil se též slavnostního přivítání říšské armády v Liberci v roce 1938 a také byl přítomen, když dorazil do Liberce Adolf Hitler v prosinci téhož roku. Asi se takové chování od jednoho z předních bohatých Němců v té době čekalo. A možná to bylo i do jisté míry divadlo

³⁷KARPAŠ, Roman. *Stalo se na Severu Čechách*. Liberec, 2001. s. 60

³⁸MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 40

pro nacisty. Myslím si, že Theodor Liebieg chtěl hlavně zachovat svůj podnik v chodu a bezpečí. To mu v té době asi nejlépe zaručili právě znovu příchozí Němci v Čechách. Pohřeb Theodora Liebiega v květnu roku 1939 se stal velkou nacistickou parádou, kde byli účastní příslušníci SA, SS i policie.³⁹

2.8. Johann Wolfgang Liebieg

Narodil se 16. srpna 1904. Ve vedení firmy pracoval v letech 1928-1945, kdy byla firma znárodněna státem. Tento člen rodiny Liebiegů již nebyl tak úspěšný a slavný jako jeho předchůdci. Jeho sňatek, který bude popsán v několika dalších větách, byl více problematický nežli přínosný. Johann Wolfgang se roku 1930 oženil s ruskou emigrantskou kněžkou Sofíí Galicinovou. Z tohoto svazku se narodily celkem 4 děti: Pavel Arnošt (narozen roku 1931), Gisbert (1935), Konrád (1940) a Angelika (1941). Všichni tito příslušníci rodu Liebiegů žijí v Německu. S největší pravděpodobností na statku Gondorf, který Liebiegům patří. Možná to byl svazek z lásky, kterému se samozřejmě nedá nic vytknout. Avšak potencionálně žádná půda, majetek ani nemovitosti které mohla rodina Liebiegů získat.

Druhá světová válka změnila celý jeho život. Roku 1941 musel nastoupit do firmy Ostfaser v Rize, která zprostředkovávala a organizovala textilní výrobu v Pobaltských zemích. Nadále v roce 1944 už musel nastoupit k německým armádním složkám. Působil v zázemí v Čechách. To by se zdálo jako osvobození a vyvázání z krvavých bojů na frontách, ale nakonec se Johannu Wolfgangovi stalo toto působení osudným. V roce 1945 byl zatčen a odsouzen lidovým soudem v Liberci na 16 měsíců v těžkém žaláři za kolaboraci s nacisty. V tomto vězení se roku 1946 nechal rozvést s jeho ženou Sofíí. Po roce 1945 propadl liberecký areál Textilany lidu a městu Liberec a byla přejmenována na Textilanu. Po odsezení svého trestu ve vězení byl v roce 1947 odsunut. Pak žil na velkostatku Gondorf nad Moselou v Německu.⁴⁰

2.9. Theodor Liebieg ml.

Mladší bratr Johanna Wolfganga Liebiega se narodil 15. září 1911. Vedl hospodářské oddělení firmy a byl zároveň spolumajitelem firmy. Byl trochu slabšího duševního zdraví. Theodora zastihla nepříznivá politická doba během druhé světové války v nedbalkách. Jeho duševní zdraví zřejmě příliš nepomohlo tomu, že byl členem

³⁹SOKa Liberec. Rodinný archiv Liebiegů. Archivní inventární pomůcka. s. 3

⁴⁰SOKa Liberec. Rodinný archiv Liebiegů. Archivní inventární pomůcka. s. 4

SdP a NSDAP. V roce 1944 nastoupil do armádních složek Německa. Ke konci války se dostal do amerického zajetí. Po svém otci též zdědil zámek Gondorf. Jestli ho využíval, se neví. O dalším osudu Theodora Liebiega toho moc nevíme. Není dokonce známo, jestli je naživu.⁴¹

⁴¹Tamtéž. s. 4

Pramenná zajímavost

V těchto archívních inventářích jsou striktně psána jména jednotlivých příslušníků česky. Je to až zarážející a bijící do očí. Jindřich místo Heinricha, Jan místo Johanna, František místo Franze. Bylo závadové v té době (normalizace) psát někde německá jména? Ti lidé se přece jmenovali jinak. Nejmenovali se Jan Liebieg ani Jindřich Liebieg. Byli to přece Johann Liebieg a Heinrich.

2.10. Shrnutí motivů Liebiegovské rodiny

Z předešlého textu můžeme vyvodit několik závěrů o této mocné rodině. Největší rozmach její slávy můžeme ohraničit druhou polovinou 19. století a první polovinou století dvacátého. Zakladatel Johann Liebieg starší se postaral o kvalitní základy, na nichž mohla být firma vybudována. Zároveň zde byl v těchto dobách velký potenciál pro rozmach Liebiegovského impéria. Zakladatel rodu se správně postaral o důkladné vzdělání svých synů. Zvláště pak těch, jenž měli zdědit jeho firmu. Došlo ke koupi velkého množství ekonomicky výhodných podniků nejen v Liberci. Rodina Liebiegů se neomezovala jen na činnost v Čechách. Expanze byla směřována i do zahraničí, například do Rumunska, Polska či do dalších zemí tehdejšího Rakousko-Uherska.

Důležité je zde ještě zmínit excelentní sňatkovou politiku většiny členů Liebiegovské rodiny. Dalo by se říci, že tato instituce patří spíše do dob, kdy stály na kopcích ještě hrady a lidé se mordovali chladnými zbraněmi. Rodina Liebiegů přišla díky několika zajímavým sňatkům k četnému bohatství. Získala majetek, pozemky i finanční kapitál a díky všem těmto věcem se firma Johann Liebieg & Comp. dostala a nadále udržela v pozici jedné z hlavních průmyslových a textilních firem v Rakousku.

Další výraznou kapitolou Liebiegovského působení v Liberci bylo „panování“ Theodora Liebiega staršího během prvorepublikové éry. Během těchto let můžeme pozorovat asi největší kapitálovou, mocenskou a dokonce i politickou expanzi. Impérium bylo na svém vrcholu, bohužel pro rodinu ze severních Čech jde z vrcholu pouze spadnout. Nacistická nadvláda nad Německem a později i nad většinou Evropy Liebiegovské průmyslové impérium semlela. Zde zřejmě německý původ Liebiegů vůbec nepomohl. Několik členů rodiny se přidalo dobrovolně i nedobrovolně do SdP a NSDAP a podobných nacistických organizací. Organizace textilní výroby podléhala už

jen Wehrmachtu a skoro všechny produkty mířily buď na frontu nebo byly nějak jinak spojeny s armádní potřebou. Vzhledem ke všem těmto okolnostem samozřejmě firma Liebiegů nevydělávala a dostávala se do úpadku.

Ke konci druhé světové války už bylo jasné, že Německo válku prohraje a v Československu se začaly dít věci spojené s pomstou na Němcích a následným odsunem veškeré populace obyvatelstva tohoto národa. To zasáhlo samozřejmě i několik členů Liebiegovy rodiny. Většina příslušníků rodiny Liebiegů, ať už dobrovolně či nuceně, musela opustit Liberec, jejich dosavadní domov a odejít do Německa.

Po radikální změně politického spektra v ČSR byl majetek rodiny Liebiegů následně znárodněn. Veškerý textilní průmysl v severních Čechách, který patřil Liebiegům, byl nyní státu. Liberecká hlavní textilní továrna byla přejmenována na Textilanu. Většina budov a vil, která byly postaveny Liebiegy, vlastnilo poté město. Obdobím mezi lety 1945–1948 tak pomalu končí Liebiegovské impérium u nás.

3. Stavby spojené s Liebiegy

3.1. Oblastní galerie

Kulturní památka Oblastní galerie v Liberci byla vystavěna mezi lety 1870-1872, tehdejším známým libereckým stavitelem a architektem Gustavem Sachersem. Zadavatelem této zakázky byl Johann Liebieg mladší. Architektonický základ budovy a přilehlých zahrad můžeme spatřit v severoitalské renesanci. Pro své rozsáhle rozměry a jméno vlastníka se stavbě poté začalo přezdívat Liebiegův palác. Tato vila se podle plánu Johanna Liebiega mladšího a architekta Gustava Sacherse měla stát hodnotným příkladem reprezentativního sídla, které ladně spojilo bohatství zadavatele a umělecký vkus stavitele.⁴²

Na pozemku plánované výstavby vily se původně nacházel dvoupodlažní klasicistní dům, který patřil Ferdinandu Römheldovi, jenž byl průkopník manufakturní výroby v Liberci. Tento objekt se poté stal hlavní částí pozdější centrální části vily Johanna Liebiega ml. Časem se rozšiřoval i areál vily a byly kolem centrální části přistavěny třípodlažní křídla.

Za zmínku určitě stojí také park nacházející se hlavně v přední části. Zuby času se ubránily některé ze zahradních objektů (například sochy) a také původní výsadba, která tam je částečně zachována dodnes. Park s vilou tvoří velice zajímavou kompozici, která budí kompaktní a celistvý dojem. Ta zahrnovala ještě mnoho dalších méně významných budov a objektů – jako například kočárovnu, dům zahradníka, konírnu, zahradní altán a dokonce i bazén.⁴³

Na samotné budově můžeme najít spoustu architektonických prvků, které stojí určitě za zmínku. Hlavní průčelí budovy je rozděleno do devíti pravidelných vertikálních os. Horizontální členění pak zajišťují 2 patrové římsy, které probíhají celým průčelím. Přízemí štítu budovy je spíše jednoduché, bez výrazných architektonických forem. Patro je už zdobenější. Jsou zde sdružená okna spojená nadokenní římsou s postranními pilastry. Mezi pilastry jsou pod okny vytvořené reliéfy s motivem gryfů. Střední část vily nepatrně vystupuje před bočními částmi. Uprostřed je mírně předsazený rizalit s párem nad sebou zbudovaných trojoken. Na obou stranách nejvyšší římsy jsou malé sošky s motivem múz. Boční křídla vily svírají v zadní části budovy

⁴²ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s. 2

⁴³HALÍK, Pavel. *Slavné vily Libereckého kraje*. Praha, 2007. s.21

vnitřní nádvoří, na kterém stávala kašna. Reprezentativní ráz objektu byl skryt v interiéru a ve vybavení vnitřku budovy. Každé křídlo budovy sloužilo k něčemu jinému. Například západní křídlo fungovalo jako společenský prostor pro důležité návštěvy a hosty. Ve východním křídle zase byly soukromé ložnice členů rodiny.⁴⁴

3.1.1. Dědictví vily

Po smrti Johanna Liebiega mladšího zámek připadl jeho synovi Johannu Moritzovi Liebiegovi a také vnoučatům Gabriely Liebiegové (ta se provdala za hraběte Theodora Radeckého). Tyto děti však už vilu příliš nevyužívaly a nebydlely v ní, z tohoto důvodu se rozhodly ji pronajímat. Jeden z účelů pronájmu bylo ubytování místního četnického pohotovostního sboru. Po zestátnění objektu v roce 1946 budova sloužila k výstavním účelům jako Oblastní galerie, která zde sídlila od roku 1953. V současnosti budova už neslouží jako galerie. Exponáty byly přesunuty do nové moderní budovy v Lidových sadech. Součástí galerijních sbírek jsou unikátní rakouské a německé obrazy. Také jsou zde zahrnuta díla francouzských předimpresionistických krajinářů. Tyto umělecké sbírky byly nashromážděné Johannovým bratrem Heinrichem Liebiegem. Ten následně své sbírky obrazů odkázal před svou smrtí městu Liberec.⁴⁵

Dnes ještě zachovalý Liebiegův palác je bez majitele a o jeho budoucnosti není jasno. Svůj předešlý účel budova již ztratila a najít nový pro takovou budovu je obtížné. S největší pravděpodobností jí čeká osud všech budov podobných – pomalé chátrání a nakonec zánik.

Vizte obrázkové přílohy č. 1

3.2. Liebiegova vila

Rodinnou vilu v dnešní Jablonecké ulici, v této době spíše známou pod názvem Liebiegova vila či Zámeček, si nechal postavit Theodor Liebieg starší. I když je nutné zde podotknout, že Theodorův strýc Heinrich Liebieg měl velké slovo při výběru architektů a následném uměleckém rázu budovy. Heinrich Liebieg si nechal velice podobnou vilu postavit u německého Frankfurtu nad Mohanem. Během této výstavby dostal Heinrich nápad, že postaví obdobnou romantickou vilu i pro Theodora Liebiega,

⁴⁴ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 76

⁴⁵HALÍK, Pavel. *Slavné vily Libereckého kraje*. Praha, 2007. s. 22

který měl brzy v té době zdědit rodinnou firmu a následně ji řádně řídit z tohoto reprezentativního sídla.⁴⁶

3.2.1 První etapa stavby

Na stavbě si můžeme všimnout pěkného historizujícího proudu času. Vila měla připomínat středověký hrad a svou mohutností a rozlehlostí skutečně bylo dosaženo podobnosti se stavbami z let rytířských. Stavba této reprezentativní budovy probíhala v několika etapách. První etapa staveb se uskutečnila v letech 1897-1898 pod vedením libereckého stavitele Adolfa Bürgera, kdy byla postavena centrální část a severozápadní hrázdné křídlo. Tato etapa se podepsala na celkovém rázu budovy, který se měl ubírat německým neorenesančním stylem. Tento styl se vyznačuje imitací hrázdění na fasádě. Stavba se architektonicky velice blíží tyrolskému stylu. Také nám může připomínat budovy stojící v Bavorsku.⁴⁷

3.2.2 Výstavba v novém století

Stavby byly přerušeny na několik let a pokračovalo se až v dalším století. V té době se dostavovala střední část vily Theodora Liebiega. Ta byla postavena v dosti atypickém stavebním stylu. Šlo o romantizující eklektismus, který využívá prvky renesance a přidává k nim neobvykle gotické formy architektury. Další výstavba proběhla v roce 1904, kdy byla postavena centrální část budovy. Její dominantou je věž, ve které je umístěná rodinná kaple. Zde můžeme vidět Liebiegovskou snahu o péči o svou duši. Tato rodina kladla velký zřetel na dodržování tradic a zvyků. Jednoduše řečeno se tento bohatý rod choval jako vrchnost známá z let minulých. Podtrhuje to také fakt, že v interiéru budovy byla mnoho hodnotného renesančního a barokního mobiliáře. Našli bychom uvnitř zdobené dveře, nábytek, stěny nebo schodiště. Největší vášnivý umělecký mecenáš z rodiny Liebiegů – Heinrich Liebieg shromáždil většinu uměleckých předmětů, které se nacházejí ve vile.⁴⁸

3.2.3 Dokončení areálu vily

A konečně byla vila dokončena přístavbou celého východního křídla v letech 1911-1912. V této etapě bylo přistavěno majestátní pravé křídlo budovy. Tato část tvoří hlavní část celého komplexu. Architektonicky zde autor vycházel z více směrů. Byly zde použity barokizující proudy, také německá neorenesance a secese. Nové století

⁴⁶HALÍK, Pavel. *Slavné vily Libereckého kraje*. Praha, 2007. s. 39

⁴⁷<https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/5-liebiegova-vila>

⁴⁸ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 76

nabízelo nové možnosti i v architektuře, a proto do této budovy v lehkých formách nahlédla i moderna. Nejvzhladnější a nejhonosnější vnitřní prostor byl Sál bájí, jehož stěny byly zdobeny mytologickými freskami od malíře Julia Mössela.⁴⁹

Zajímavostí je garáž s benzínovou věží, která se nachází na zahradě. V této garáži patřící Theodoru Liebiegovi byl umístěn jeden z prvních automobilů v Rakousko-Uhersku. Konečnou podobu a nádech historizující secese dal stavbě a hlavně jejímu okolí architekt Jakob Schmeissner. Theodor Liebieg pobýval ve vile až do své smrti v roce 1939.⁵⁰ Následně byl objekt využíván převážně k úředním účelům. Sloužil také jako sídlo vedení bývalé Textilany. A v padesátých letech zde sídlila mateřská školka. Liebiegova vila patří městu Liberec od roku 2005 a dnes je znovu používána k úředním účelům. Tato stavba je taktéž kulturní památkou.

Musím zde říci, že osud velké většiny historických památek v Liberci je spojen s chátráním a pomalou destrukcí. Tato budova měla však „štěstí“. Byla svěřena do rukou města, opravena a také zrekonstruována a je zde nyní pobočka Magistrátu města Liberec. Z tohoto důvodu budovu chátrání nepostihlo a je dodnes v relativně pěkném stavu.

Vizte obrázkové přílohy č. 2

3.3. Liberecká výšina

Výletní restauraci s vyhlídkovou věží nechal vystavět Heinrich Liebieg. Objekt se nachází na nedalekém Libereckém vrchu zvaném Kovadlina (Kovářský vrch). Dle návrhu norimberského architekta Josefa Schmitze byl budově vtisknut nádech romantické stavby, která měla připomínat rytířský hrádek. Navíc byl při stavbě v letech 1900-1901 použit kámen z rozbořených středověkých budov z Norimberku. Údajně se jednalo o kostel sv. Sebalda, na kterém Josef Schmitz také pracoval.⁵¹ Tím měl být pocit historičnosti budovy ještě umocněn. Zde je možno vidět určitý obecný důraz na detailnost budov, které si rodina Liebiegů nechala objednat. Tento šlechtický rod nechtěl nechat nic náhodě. Vše muselo být perfektní, krásné a hlavně podle jejich představ. O to

⁴⁹ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 77

⁵⁰ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s. 9

⁵¹ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 79

se měl v tomto případě postarat již zmíněný architekt Josef Schimtz, který byl zárukou dobře odvedené práce.

Samotný objekt byl zkonstruován s velikým citem, zaměřeným právě na to, aby se člověk cítil jako ve středověku. Vstupovalo se skrz most, který byl přes pomyslný hradní příkop. Kamennou bránou se strážními domky se vcházelo na nádvoří s rumpálovou studnou. Hrádku dominovala věž s přistavěným palácem, který zdobila vysoká sedlová střecha. Palác byl otevřený směrem do nádvoří, které bylo převážně tvořené pavlačí.⁵²

3.3.1 Rekonstrukce

Tato stavba byla oblíbeným výletním místem ještě v první polovině 20. století. Totality, které přišly poté, si však vybraly svou daň. Během druhé světové války nebylo příliš času ani prostoru na výlety, a z toho důvodu restaurační zařízení nebylo v provozu. Následně v letech 1960-1969 proběhla velice nešetrná rekonstrukce, které negativně ovlivnila chod a provoz Liberecké výšiny. Byla stržena strmá sedlová střecha s hrázděným štítem a byla nahrazena nevzhlednou pseudohistorizující terasou s cimbuřím. Komunistický režim si nedělal velkou hlavu s historickou cenou budovy. Rekonstrukce naprosto změnila a hlavně zničila ráz budovy. Od té doby je tím budova poznamenána, dlouho chátrala a nikdo se o ni nestaral. Až po mnoho letech, v roce 2012, byla budova opravena a je dnes znovu využívána jako restaurace.

3.4. Lesní vila

Nedaleko od Liberecké výšiny se nachází vila Heinricha Liebiega zvaná Lesní vila (německy Waldvilla). Tato budova byla postavena už zmíněným architektem Jakobem Schmeissnerem v letech 1901-1903. Formálně i dispozičně se nechal inspirovat ve francouzském typu zahradního zámku. Objekt je stylizován do proudu barokizující moderny. Tato dvoupodlažní budova má obdélný půdorys a je zastřešena mansardovou střechou, z níž vystupuje věžička s cibulovou bání. Hlavní průčelí je orientováno na západ a obsahuje předsazenou terasu. Do budovy bylo možné vstoupit třemi půlkruhovými vstupy, které byly odděleny pilastry s íónskými hlavicemi. Areál vily doplňuje velice rozlehlá zahrada ve formě anglické krajinářské tematiky.

⁵²ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s. 8

Nejhodnotnějším prvkem interiéru je masivní kamenný krb postavený v barokizujících formách.⁵³

Je zde možno zmínit, že výše zmíněný architekt se stal častým zaměstnancem rodiny Liebiegů. Dostal několik zakázek a všechny je dokázal splnit na výbornou. Termín „dvorní architekt“ už se na tuto dobu nehodí, ale s nadsázkou to byl právě on, kdo se stal dvorním architektem rodiny Liebiegů. V té době hezky vypracované a precizní stavby byly vždy povedenými díly. Bohužel zub času se podepsal i na těchto stavitelských skvostech všeho druhu.⁵⁴

3.4.1 Odkázání městu a další účely budovy

Pozoruhodné je, že hned rok po výstavbě vilu odkázal Heinrich Liebieg městu na sociální účely. Z tohoto důvodu zde poté dlouhodobě byla ozdravovna, která byla zřízena roku 1920. Krátce před druhou světovou válkou se v roce 1938 z budovy stalo výcvikové středisko NSDAP. Tomuto účelu sloužila až do konce války. Během tohoto období byla budova mírně přestavěna. Drobné úpravy byly provedeny i na hlavní budově, ale především bylo k objektu přistaveno několik dalších staveb. Byl postaven přílehlý dům pro pomocný personál a také byla nově vybudována garáž pro automobily.

Po roce 1945 se funkce budovy změnila. Stalo se z ní Wolkerovo sanatorium, které zde působilo dlouhou dobu. Její konec nastal až při pádu minulého režimu. V mezidobí sloužila jako léčebna pro pacienty s tuberkulózou. A nakonec se z budovy stala od roku 1989 dětská psychiatrická léčebna, která byla zrušena roku 1993.⁵⁵ Od té doby vila nikomu nepatří.

3.5. Liberecká radnice

Na přelomu 19. a 20. století se stará renesanční radnice v Liberci zdála být dosti nevyhovující pro úřední i reprezentační účely. Proto bylo rozhodnuto, že se vybuduje nová radnice, která bude lépe reprezentovat bohatství tehdejšího Liberce. Průmyslové město ze severních Čech se právě v tomto období dostávalo na pozici jednoho z nejrychleji se rozvíjejících měst v Čechách. Reprezentace takového města se stále

⁵³ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 80

⁵⁴<https://liberec-reichenberg.net/autori/karta/jmeno/6-jakob-schmeissner>

⁵⁵ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s. 13

zvětšující se reputací potřebovalo budovu, která se stane ikonou města a bude přetrvávat i nadále.

Následnou architektonickou soutěž vyhrál projekt vídeňského architekta Franze von Neumanna. V letech 1888-1893 uskutečnila výstavbu liberecká stavitelská společnost Sachres a Gärtner. I na této liberecké stavbě zanechala bohatá Liebiegova rodina svůj odkaz. Franz Liebieg mladší nechal ve své závěti odkázat městu a především radnici 100 000 zlatých na chod a případné opravy objektu.⁵⁶

Město nechalo jako projev vděku postavit dvě sochy Franze a Heinricha Liebiega na schodišti radnice. Heinrich zde měl sochu za umělecký přínos městu, které získal při sbírání, kupování a vystavování umění. Franz zde měl sochu, protože pamatoval na město ve své pozůstalosti. Tyto sochy se však dodnes bohužel nezachovaly. Zásluhy těchto dvou mecenášů však byly dostatečně veliké na to, aby každý, kdo do budovy vkročí, spatřil tváře lidí, kteří přidali ruku k dílu a pomohli vybudovat městu novou, krásnou radnici, která ve stejné podobě stojí v Liberci dodnes. Krásné vitráže, na tehdejší již moderní dobu dosti nezvyklé, zde byly instalovány na popud Franze Ludwiga Liebiega. Tyto vitráže měly stavbě dodat historizující prvek, který se v Liberci, a nejen tam, hojně vyskytuje na přelomu 19. a 20. století.⁵⁷

3.6. Hrobka rodiny Liebiegů

Jako správný velíkán musel Johann Liebieg starší přemýšlet o rodinné hrobce, která zanechá velký dojem. Čím honosnější, větší a krásnější tato hrobka bude, tím více si lidé při pohledu na ní uvědomí, jak mocná a vážená byla rodina v ní pochovaná. Proto musela tato stavba dostát jménu Liebieg.

Hrobka se nachází na bývalém městském hřbitově, který byl v letech 1974-1984 upraven na park s lapidáriem náhrobků. Hrobku doplňovali dva andělé po stranách a uvnitř na konzolách byly busty zemřelých. Bohužel autor, ani přesná datace této stavby nejsou známi. Dochovaly se některé z nerealizovaných plánů hrobky z let 1863 a 1864. Dozajista však víme, že byla hrobka vybudována až po roce 1870, neboť Johann Liebieg starší chtěl, aby v ní byly pochovány jeho ostatky.⁵⁸

⁵⁶BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 42

⁵⁷MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 32

⁵⁸ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s.

Ještě bych chtěl zmínit dnešní stav této historické památky. Přijde mi obecně velice důležité téma zachovalosti jakýchkoliv památek. Bohužel na příkladu Liberce lze demonstrovat, že v poslední době převažuje spíše trend nestarání se o historické objekty. Tato hrobka a celý městský hřbitov, kde se hrobka nachází, není výjimkou. Již zmíněná úprava Libereckého městského hřbitova nedopadla příliš dobře. Lapidárium náhrobků, které zde bylo vytvořeno, je dnes již zdevastováno. Týká se to i hrobky Liebiegů. Například andělé, kteří se nacházeli po stranách. Jeden z nich je bez hlavy a druhý anděl chybí úplně.

Vizte obrázkové přílohy č.4

3.7. Liebiegovo městečko

Veliký tovární komplex, jakým byla liberecká Textilana, vyžadoval velké množství dělnické práce. Lidí ochotných pracovat na této pozici bylo mnoho, a proto byla v této době levná pracovní síla lehce dosažitelná. Bylo však mnohem obtížnější se o dělníky dobře postarat a připravit jim podmínky, ve kterých odvedou co nejlepší práci. Na přelomu 19. a 20. století už nešlo své dělníky nechat ve špatných podmínkách a čekat, že produkce firmy bude obstojná. Pokud továrník chtěl kvalitně odvedenou práci a z toho vyplývající kvalitní produkty, musel dělníky určitým způsobem zaopatřit. Navíc si rodina Liebiegů mohla těžko dovolit špatnou reputaci díky nekvalitní péči o dělníky. Abychom uvedli věci na pravou míru, šlo Liebiegům mnohem více o tu reputaci a reprezentaci sebe, než o komfort svých zaměstnanců.

3.7.1 Prvotní výstavba

Pro zajištění lepších podmínek dělníků a jejich rodin nechal Johann Liebieg starší vybudovat nedaleko od továrního komplexu dnešní Textilany dělnické sídliště. Charakteristickým prvkem pro tuto oblast bylo použití místních materiálů a techniky výstavby. Především bylo použito liberecké žuly na podezdívky a libereckého šprice, využívaného jako omítka. Ubytovací standart byl nadprůměrný ve srovnání s jinými projekty obdobného rázu. Zmínky o stavbě, a nejen jejím průběhu, se dostaly i do Národních listů. Kolonie se nacházela nad bývalou továrnou na svahu Hrnčířského vrchu. Byla zde zavedena komunikace spojující textilku s Liebiegovými městečkem. Celý tento komplex, připomínající zahradní města, mělo být soběstačné, bylo to „město ve městě“. Mělo vlastní školku, školu, obchody, kostel i hostinec, což samozřejmě usnadňovalo obyvatelům život. Na druhou stranu to byl perfektní pragmatický krok

Theodora Liebiega, jenž mu zajistil to, že jeho zaměstnanci vydělané peníze z továrny utratí zase v podniku rodiny Liebiegů. Tento obchodní záměr umožňovaly poukázky zvané brotcetle (chlebové peníze), jež dělníci dostávali jako součást svého platu.⁵⁹ Byla to zkrátka velice chytrá investice kapitálu, při níž bylo docíleno ještě větší závislosti zaměstnanců na firmě. Vedlo to ovšem k určité sociální jistotě pro zaměstnance. V té době stále docházelo k tomu, že muž mohl utratit celou svou výplatu buď za jídlo, nebo za pití pro rodinu na měsíc. Hodí se ještě dodat, že podobně velký projekt zahradního města bychom v severních Čechách hledali těžko.⁶⁰

První stavby dělnických obydlí v této oblasti se datují mezi lety 1853-1855. Jako první můžeme zmínit vybudování kostela sv. Vincence z Paoli uvnitř městečka. Stavbu tohoto kostela měl na starosti vídeňský architekt Richard Jordan. Náklady na stavbu této budovy měla nést na svých bedrech baronka Marie Pavlína Liebiegová. Stavba kostela trvala celkem 4 roky, od roku 1884 až do roku 1888. Můžeme si zde také povšimnout velice zajímavé starosti Liebiegů o eschatologickou péči o své dělníky.

3.7.2 Výstavba centra

Jádro Liebiegova městečka tvořilo náměstí Pod Branou vybudované v letech 1911-1912. Původně se náměstí jmenovalo po svém zakladateli Theodorovi. Nynější označení náměstí dostalo podle dominantního domu s bránou, na kterém je umístěn pískovcový reliéf sv. Jiří. Ten měl plnit symbolickou roli protektora kolonie. S tematikou sv. Jiří se můžeme setkat i na fasádě Liebiegovy vily v Jablonecké ulici. To nám může naznačit, že zřejmě celá rodina Liebiegů byla tímto světcem ovlivněna. Můžeme se domnívat, že to byl rodinný patron.⁶¹

Domy na náměstí kromě ubytování poskytovaly také rozmanité sociální vyžití. Je zde vhodné zmínit, že kvalita těchto domů byla často mnohem vyšší, než kvalita průměrných bytů v tehdejší Liberci. V přízemí domů se nacházely obchody a byl zde také hostinec U Města Broumova, který odkazoval na rodiště Johanna Liebiega staršího. Tato kolonie byla především reprezentativním prvkem rodiny Liebiegů. Ta navenek demonstrovala svou ekonomickou sílu a vysoké společenské postavení. Klíčovým

⁵⁹BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 32

⁶⁰ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 81

⁶¹Tamtéž. s. 83

tvůrcem celého areálu této svébytné městské části byl opět architekt Jacob Schmeissner. Sídliště se postupně rozrůstalo v několika vlnách až do roku 1929.⁶²

3.7.3 Sídliště Domovina

Nedaleko od Liebiegova městečka se nacházelo další továrnické sídliště zvané Domovina. To nechal vybudovat Theodor Liebieg mladší a bylo určeno pro vysloužilce z 1. světové války a invalidy z Liebiegovy továrny. Tento typ sídliště, postavený pro účel ubytování indisponovaných, bylo první v tehdejší Rakousko-Uhersku. V rozmezí let 1919-1926 zde bylo vystavěno 27 izolovaných domů a dvojdomů. Sídliště plynule navazuje na Liebiegovo městečko, které se nachází nedaleko. Iniciátor stavby Theodor Liebieg se obecně zasloužil o mohutný rozvoj této liberecké části na začátku 20. století.

Přízemní zděné domy byly inspirované hlavně lidovou architekturou. To znamená použití architektonických prvků jako hrázdění, bednění nebo třeba šindel. Stejně jako Liebiegovo městečko tak i tento projekt měl pod svou taktovkou Jacob Schmeissner.⁶³

Každý z nájemníků měl domek na jeden rok. Musel se také zavázat, že ve vlastní režii se postará o nutné opravy a údržbu. Pokud byla tato podmínka splněna, mohl nájemník zůstat v domě už natrvalo.

Poutavým faktem je, že se na Domovině podílelo město Liberec. To na vlastní náklady vybuodovalo 4 domy. Po dokončení celého projektu v roce 1921 předal Theodor Liebieg sídliště Domovina městu a to ji následně převzalo do své správy. Jak tomu často bývá, postupem času na tomto sídlišti proběhlo několik nešetrných úprav a rekonstrukcí, které nenávratně zničily spoustu objektů. Ty mají v některých případech viditelné už pouze základy. To samozřejmě znehodnotilo tuto oblast. Nicméně se stále dá s jistotou říct, že tato kvalitní sídliště zastupovala v časech minulých ukázkou skvěle zvládnuté plánovité zástavby.⁶⁴

Plánky a zajímavé fotografie z Liebiegova městečka vizte obrázkové přílohy č.5

⁶²ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. Liberec, 2009. s. 12

⁶³Tamtéž. s. 14

⁶⁴ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 86

3.8. Restaurace Lidové sady

Nová kulturní a reprezentativní budova v Liberci se na přelomu 19. a 20. století plánovala vystavět v dnešní liberecké části zvané Lidové sady. Roku 1900 byl na popud Heinricha Liebiega vytvořen plán na rozsáhlou romantickou zahradní restauraci zvanou Volksgarten. O této stavbě rozhodovali z části soukromí investoři a z části také město Liberec, protože se stavba měla stát společenským a kulturním centrem dané oblasti. Následně byla vyhlášena architektonická soutěž o to, kdo bude mít na starosti plán stavby. Vítězem této soutěže se stal architekt Adolf Horn, který představil svůj návrh romantizující restaurace s věžičkou. Cena této stavby byla však poté odhadnuta na 100 000 zlatých. Tuto sumu si město nemohlo dovolit ani po přispění financemi od dalších sponzorů a investorů. Nakonec byl, zřejmě i po doporučení Heinricha Liebiega, dosti překvapivě schválen návrh tehdy mladého architekta Jacoba Schmiessnera. Už tehdy se mladý architekt zřejmě umělecky zalíbil Liebiegově rodině. Ten zachoval původní ideu romantizujícího zámečku se zahradou.⁶⁵

Stavební práce na objektu započaly hned v roce 1900. Stavařskými pracemi byla pověřena firma Adolfa Horna, která dostala tuto zakázku nejspíše jako satisfakci za nepřijatý návrh restaurace. Za přítomnosti všech zapojených lidí v tomto projektu byla stavba i s přilehlým parkem a s dřevěným altánem slavnostně dokončena 30. listopadu 1901.

Dominantou celé stavby je 32 metrů vysoká věž, která je zakončena hrázděným vyhlídkovým patrem. Do zdi věže je vyražen tehdejší městský znak a letopočet 1901 připomínající rok dostavení restaurace. Na celé budově bylo uplatněno falešné hrázdění, což je důsledkem tehdejšího působení německých architektonických vlivů.⁶⁶

Ještě jedna důležitá recepce historie. Celá tato oblast kolem několikrát rekonstruované budovy se jmenuje Lidové sady. Je to odkaz právě této restaurace, která se jako původní jmenovala Volksgarten, tedy česky Lidové sady.

3.9. Vily versus továrny

Pozastavme se nad skutečností, že během počátku 20. století v severočeském regionu bujela stavba továren místních obchodníků a továrníků (Liebieg, Blaschek, ...).

⁶⁵ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. s. 79

⁶⁶Tamtéž. s. 80

Zároveň se také tito samí lidé snažili oddávat snům o dávných zlatých érách lidstva, kterým vévodila myšlenka na Antické civilizace.

Uvedeme si na tomto příkladu důležitý aspekt života Liebiegů, jak si nová liberecká průmyslová elita přisvojovala určité prvky aristokratického života (stavění velikých rodových sídel), a jak zároveň si svá sídla přizpůsobovala novým podmínkám, neboť se jejich majitelé museli starat nově o svůj obchod a chod továren. Zajímavý je příklad dvou Liebiegovských vil. Zatímco vila Johanna Liebiega s obrovským průčelím a klasicistními prvky byla symetrická a spíše k účelu reprezentativnímu. O 15 let mladší vila Theodora Liebiega má mnohem více praktických prvků nežli těch estetických. Kompoziční neuzavřenost, stylová variace architektury stavby a možnost dalšího rozrůstání objektu dělá z vily Theodora Liebiega mnohem užitečnější a použitelnější budovu ke správě industriálního impéria. Čím větší bylo město Liberec, tím větší byla potřeba továrny na textil. Souběžně s tím rostla základna Liebiegovy rodiny.⁶⁷

⁶⁷HALÍK, Pavel. *Slavné vily Libereckého kraje*. Praha, 2007. s.18

4. Firma Liebiegů a Textilana

4.1. Šlechtická manufaktura

4.1.1 Raná bavlnářská výroba

Jaká byla příčina produkce bavlnářské a vlnářské výroby v Liberci, která byla tak velkou doménou rodiny Liebiegů o pár století později? Abychom si odpověděli, musíme se přenést na konec 18. století a začátek 19. století. V této době zuřila Velká francouzská revoluce a následné Napoleonské války. Avšak v Liberecké kotlině tato doba přinesla hospodářský rozmach. Město, ležící v jedné z nejvíce průmyslových oblastí v naší zemi, se stalo centrem bavlnářské a vlnářské produkce pro většinu rakouské monarchie. V tomto odvětví Liberec předčil Prahu, Plzeň a mnohá další města českých zemí. Za tento rozmach a zdokonalení průmyslu můžeme vděčit tereziánským reformám a také Josefovi II, který upřednostnil domácí výrobu nad dovozem.⁶⁸

Na podzim roku 1781 bylo vydáno hned několik nařízení. 13. října byl vydán toleranční patent, který zrovnoprávnil katolíky a nekatolíky. Ti se poté mohli od té doby svobodně účastnit na živnostenském podnikání. O pár týdnů později byl 1. listopadu vydán patent o zrušení nevolnictví. Ten bral vrchnosti právo bránit svým poddaným v uzavírání sňatků, posílání svých dětí na řemesla a studia, a hlavně umožňoval volné stěhování lidí. Mnoho venkovských obyvatel tuto možnost vymanit se z dlouhé poddanské povinnosti využilo. Tito lidé poté přicházejí do měst a vytvoří zde početné řady námezdních pracovníků, ze kterých se později stane nová velká společenská vrstva továrních dělníků. Josef II. také vydal 27. srpna 1784 zákaz dovozu zahraničních výrobků, které měly putovat do veřejného prodeje. To samozřejmě ovlivnilo všechny druhy textilního zboží. Tato ekonomická ochranná politika přetrvávala v Rakousku i v části 19. století a znamenala velice účinnou podporu domácího průmyslu všeho druhu.⁶⁹

Přibýlo více příležitostí, kde se mohla realizovat textilní výroba. Například byly díky vrchnosti postaveny nové valchy a továrny na zpracování sukna. Rostl i počet obyvatel v Liberci, čímž město získávalo větší hospodářskou sílu. Pod stále fungujícím ekonomickým myšlením s názvem kameralismus se prováděly výše uvedené změny a reformy, které přinášely kýžené výsledky. Tento pro tehdejší dobu příznivý ekonomický

⁶⁸SVOBODA, Milan. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas, Stručná biografie*. Liberec, 2012. s. 142

⁶⁹KARPAŠ, Roman. *Knihy o Liberci*. Liberec, 1996. s. 78

stav se rok od roku zlepšoval. Bez zavedení ochranného domácího celního systému by také určitě zdejší manufaktury na sukno nemohly využít novou příležitost. Touto příležitostí se staly napoleonské války a obrovská válečná poptávka po textilích pro vojenské uniformy. Od roku 1800 byly za podpory hraběte Kristiána Kryštofa Clam-Gallase v Liberci založeny 3 nové továrny na sukno. Mělo jít především o zvětšení objemu a také kvality vyráběného sukna. Nově vznikající továrny se staly protiváhou k cechům.⁷⁰

4.1.2 Plán stavby hraběcí manufaktury

Liberecké sukno mělo průměrnou kvalitu. Nebylo tak krásné jako standardní sukno, ale zato bylo mnohem pevnější. Toto sukno bylo určeno především pro střední vrstvu obyvatel, týkalo se to z velké části řemeslníků, kupců a měšťanů. Financováním a organizací výroby si majitelé manufaktur přišli na veliké peníze. Je hodno napsat, že získali i slávu. Představíme například průkopníka průmyslové výroby sukna Johanna George Bergera. Do Liberce se přestěhoval z Prahy v roce 1792 a již od roku 1797 zde upravoval látky domácích tkalců. Jeho žák a nástupce Ferdinand Römheld si následně nechal zbudovat kousek od Liberce ve Stráži nad Nisou pobočný závod, kam instaloval parní kotel pro automatický pohon strojů. Následně zde od roku 1808 začaly pracovat přadlácké stroje. Rok 1808 je raným počátkem strojírenství v Čechách a chyběla zkušenost i s jednoduchou opravou strojů, z tohoto důvodu zde působili němečtí a holandské mechanici. V přilehlé budově byla následně postavena vlastní strojírenská dílna, ve které se později tvořily stroje pro vlastní potřebu nebo se vyvážely do Saska. Na začátku 19. století byla tato mechanizace výroby významným technologickým posunem. Tento podnikatelský a technologický úspěch inspiroval hraběte Kristiána Kryštofa Clam-Gallase k založení vlastního podniku. Rozhodl se vybudovat novou barevnu příze. Hrabě chtěl dosáhnout peněžní stability vyplývající z produkce vlastní barevné příze a nechtěl ji za draho kupovat ze zahraničí. Objekt měl být postaven v údolí Harcovského potoka. Tento podnik pomohl hraběti postavit barvíř Karel Settele a liberecký kupec Anton Franke. Tito lidé spolu uzavřeli smlouvu 24. srpna 1806. Dali tak vzniknout budoucí liberecké Textilaně.⁷¹

⁷⁰SVOBODA, Milan. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas, Stručná biografie*. Liberec, 2012. s.142

⁷¹Tamtéž. s. 144-145

4.2. Samotné počátky firmy Liebiegů

Sourozenci Johann a Franz Liebiegové si za peníze získané z prodeje části rodinného dědictví pronajali v roce 1822 obchod na tehdejším Staroměstském náměstí (dnešní náměstí Dr. Edvarda Beneše). Zde si otevřeli obchod s látkami a galanterním zbožím. Bratři spolu položili základy společnosti Gebrüder Liebieg. Franz Liebieg zůstával v obchodě a staral se o zákazníky, zatímco podnikavější a průraznější bratr Johann se stal obchodním zástupcem a řešil vnější záležitosti. Navštěvoval trhy v celém okolí (hlavně v sousedním Sasku), slavnosti a podobné společenské události, kde se mohl přiučit a získat nové poznatky o výrobě či skupoval kvalitní tkaniny do své firmy. Získával také přehled o novinkách, módních trendech a technologiích, které se mohly hodit pro zkvalitnění jejich výroby. Součástí tohoto snažení byla i firemní cesta Johanna Liebiega do Francie a Anglie v roce 1825. V těchto zemích se snažil získat informace o nových záměrech prodeje a konkurenčním sortimentu. Tato cesta už znamenala, že to Johann Liebieg myslí vážně s kariérou průmyslníka. Cesta do tehdy více vyspělých průmyslových zemí, jako například Anglie, znamenala enormní zájem o to, znát sortiment a dobře se pohybovat v oblasti průmyslu. Zatímco Johann byl na zahraničních cestách, se rodinný podnik pod vedením Franze Liebiega rychle rozrůstal. Bratři Liebiegové začali v malé dílně s pěti tkalcovskými stavy vyrábět nové typy vlněných látek. Toto nové zboží mělo na českém trhu veliký úspěch, proto se bratři rozhodli usilovat o rozšíření jejich průmyslové výroby. Brzy se výroba zdvojnásobila.⁷²

4.2.1 Koupě hraběcí manufaktury bratry Liebiegovými

Následně se bratři Johann a Franz Liebiegové rozhodli odkoupit tento podnik z panských rukou. V roce 1828 byla továrna odkoupena za zvláštních okolností. Tato přádelna a barvírna v Liberci byla zakoupena Johannem Liebiegem od pražského finančního domu s názvem Karl Ballabene. S tímto nákupem se pojí také dramatická cesta Johanna do Prahy, kde musel složit předepsaný nemalý obnos peněz, jinak by celý obchod uvízl na mrtvém bodě a nikdy neproběhl. Tato finanční akvizice ukazuje na nadmíru velikou cílevědomost a energičnost, kterou Johann Liebieg v té době musel oplývat, aby se prosadil na tehdejším nově vznikajícím průmyslovém trhu.⁷³

Bratři mohli tak následně začít společně podnikat. V továrně byla zavedena výroba polovlněných tkanin a taktéž jejich potisk. Jako velice inovativní můžeme

⁷²BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 20-21

⁷³MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 22

označit instalování parního stroje do liberecké továrny v roce 1838. Po odchodu bratra Franze Liebiega se musel Johann starat o továrnu sám. Nárůst kapitálu byl zapříčiněn nízkými mzdami dělníků, dělnic a občasnému zaměstnávání dětí. Tento kapitál mohl následně Johann Liebieg přetavit v lepší společenské postavení mezi ostatními průmyslníky. Za nově získané peníze byly založeny nové podniky, které byly situovány poblíž velkých řek severních Čech Jizery a Kamenice (Svárov, Plavy, Železný Brod, ...). Bylo investováno nejen do textilního průmyslu, ale i do důlní produkce (Krkonoše, Rakousko), do výroby skla (Šumava, Uhry), nadále do výroby stavebních hmot (Železný Brod a okolí) a v neposlední řadě do výroby železa (Jesenný). Velice zajímavý je také projekt železnice, která vedla z Pardubic přes Liberec až do Žitavy. Tato železnice velice pomohla při přepravě jakýkoliv surovin, průmyslových produktů či zásob.⁷⁴

4.3. První roky firmy

Ještě v první čtvrtině 19. století byla převážně používána jako zdroj energie voda z vysokohorských toků. Postupem času se stále více projevovala potřeba výkonnějšího zdroje energie. V této době se nabízela jen jediná možnost – pára. K té bylo ale potřeba uhlí, které se na Liberecku příliš nevyskytovalo. Proto byl v roce 1833 založen spolek pro hledání a těžbu uhlí (*Reichenberger Kohlenbau-Verein*), kde Johann Liebieg patřil mezi zakladatele a jednoho z nejdůležitějších členů. Tento spolek následně otevřel v polovině třicátých let vlastní hnědouhelný důl nedaleko Žitavy. Z tohoto dolu nejvíce čerpal právě Liebiegův podnik v Liberci. Tak začalo důlní podnikání rodiny Liebiegů, které se dále rozšiřovalo směrem do Podkrkonoší.

V roce 1833 je do této továrny instalován první parní stroj pohánějící výrobní mechanismy. Stroje na ruční pohon byly nahrazeny mechanickými stroji poháněnými párou. Jeden mechanický stroj nahradil pět strojů s ručním pohonem. Z pohledu majitele dobrá investice, naopak z pohledu zaměstnanců jim stroje braly práci. Průmyslová revoluce probíhala v plném proudu a ani české země nechtěly zaostávat. Firma díky přechodu na nové technologie začala prosperovat. Byly nakoupeny nové stroje, prostory továrny byly rozšířeny a mohlo zde pracovat více dělníků. V roce 1833 zde bylo zaměstnáno 300 dělníků, v roce 1836 jich zde pracovalo už 850.

⁷⁴SOKa Liberec. Johan Liebieg & Company. Archivní inventární pomůcka. s. 3

4.3.1 Zánik cechů a manufaktur

Mnohé liberecké dílny a manufaktury se svým jednoduchým vybavením nestačily konkurenci a zanikly. Tradiční domácí a cechovní výrobu postupně vytlačovala výroba v továrnách. Z tohoto důvodu se v roce 1844 začali bouřit proti továrnám domácí a malí tkalci, kterým továrna brala zákazníky, odbytiště a celkově práci. Dělníci se často vydávali na pochody, při nichž rozbíjeli všechny stroje v každé továrně, na kterou narazili. V Liberci chtěli také zdemolovat příslušenství v Liebiegově továrně. K tomu naštěstí pro Liebiega nedošlo díky tomu, že byl dav zastaven četníky. K žádnému střetu naštěstí nedošlo, jelikož se četníkům dav podařilo rozptýlit.⁷⁵

4.3.2 Dělnické stávky

Slabé sociální podmínky zapříčinily několik dělnických stávek. Roku 1844 se bouřili domácí tkalci, kteří byli převážně z Tanvaldu. Tato stávka byla specifická tím, že se proti Johannu Liebiegovi nebouřili jeho zaměstnanci, nýbrž lidé, kteří měli pocit, že jim expanzivní politika Liebiegova podniku bere práci a zároveň živobytí. V roce 1870 proběhlo známé Svárovské povstání dělníků. Tato stávka byla krvavě potlačena a několik protestujících dělníků bylo zastřeleno zasahujícími policejními složkami. Šest lidí bylo usmrceno a další byli zraněni.

4.4. Revoluční éra kolem roku 1848

Revoluce v roce 1848 přidělala vrásky na čele všem továrníkům té doby a Johann Liebieg nebyl výjimkou. Obtížně se zachovával provoz továren, vázlo zásobování a byl taktéž přerušen obchod mezi ostatními podnikateli. Z tohoto všeho vyplýval fakt, že vázla výroba a majitelé logicky prodělávali. Johanna Liebiega čekalo zvláště perné období. Osud si na něj v letech 1848 a 1849 přichystal těžkou zkoušku. V srpnu ovdověl a v listopadu mu vyhořela jedna z jeho mechanických tkalcoven. V lednu následujícího roku přišel o dlouholetého společníka Karla Herziga, který zahynul během požáru své továrny. Téhož roku také Johann Liebieg vážně onemocněl.⁷⁶

4.4.1 Stavba tkalcovské odborné školy

V roce 1851 byl na zasedání Živnostenského spolku v Liberci podán návrh na zřízení místní tkalcovské školy. Jelikož všichni pochopili důležitost tohoto kroku, byl návrh rychle schválen. Schopnou a kvalifikovanou pracovní sílu by si přál jakýkoliv

⁷⁵BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 23

⁷⁶Tamtéž. s. 27

podnikatel a to si právě továrníci a průmyslníci poloviny 19. století uvědomovali. Zařízení pro praktickou výuku ve škole obstaraly liberecké textilní továrny. Stavba proběhla v rychlosti a v červnu 1852 se zahájilo vyučování v nové tkalcovské škole. Tato škola byla umístěna ve starém mistrovském domě Společenstva soukeníků u kostela sv. Antonína. Prvním vedoucím školy se stal Ignaz Kafka, který byl zaměstnán jako kreslíř v jedné z továren Johanna Liebiega. Tak vznikla jedna z nejstarších škol svého druhu v Rakousku. První kurzy navštěvovalo 36 žáků. Do roku 1854 se škola rozrostla na 139 žáků a v podobném trendu pokračovala i další roky až dodnes.

4.4.2 Koupě nových podniků

Jelikož na konci padesátých let 19. století byl celý areál, který Johann Liebieg měl k užití v Liberci, zastavěn, začal se poohlížet po nových podnicích i mimo Liberec. Už v roce 1844 nechal vybudovat na břehu řeky Kamenice ve Svárově u Tanvaldu přádelnu bavlny. Zde pro znázornění situace pracovalo 360 mechanických stavů. Později, v roce 1855, nechal postavit další přádelnu na Tanvaldsku, tentokrát byla umístěna v Haraticích. Spojení s těmito továrnami vzdálenějšími od centra Liebiegovské moci zajišťovala nově vzniklá silnice z Liberce do Vrchlabí. V roce 1851 byla zřízena další přádelna v Luhu u Raspenavy. Také na rakouské území směřovala ekonomická expanze rodiny Liebiegů. Vznikla barevna tkanin v Möldingu u Vídně a v Nüssdorfu podnik na jejich zpracování.⁷⁷

Již ve 40. letech 19. století začali Liebiegové expandovat do zahraničí. Nejdůležitější zahraniční štace pro ekonomickou expanzi Liebiegů byla právě Vídeň. Hlavní město rakouské monarchie bylo v té době nejdůležitějším obchodním centrem ve střední Evropě. Všechny textilní firmy zde chtěly zřizovat své továrny a sklady. Důležitým ekonomickým a mocenským produktem byly také obchodní domy. V těchto domech většinou působili synové majitelů (aby se naučili obchodní řemeslo) nebo ekonomičtí společníci. Prvním takovýmto společníkem Johanna Liebiega byl jeho švagr Wenzel Dworzak. Vlastní sklady firmy Johann Liebieg & Comp. se dále nacházely v Praze, Brně a také Linci.⁷⁸

Prostřednictvím svých zahraničních obchodních agentur v Hamburku a Paříži firma prodávala textilní zboží (hlavně vlněné módní zboží) do celé řady evropských zemí. Není ani výjimkou vývoz textilií do Jižní Ameriky. Neméně klíčové byly pro

⁷⁷BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 31

⁷⁸MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 23

pronikání a expanzi na nové trhy průmyslové výstavy, kde mohly textilní produkty Johanna Liebiega získávat nejrůznější ocenění. Ta následně přispívala k prosazení produktů z firmy na evropských trzích.⁷⁹

4.5. Sociální otázky dělníků

Myšlenka na sociální politiku pro své dělníky přicházela v této době hlavně ze zemí, kde již průmyslová revoluce postoupila do další fáze vývoje. Mám na mysli Anglii, ze které v polovině 19. století byla většina továrnických a průmyslových inovací. Nutnost řešit sociální situaci svých zaměstnanců je jednou z nich. Johann Liebieg se nechal inspirovat v zahraničí a byl přesvědčen, že je třeba pečovat o své zaměstnance. Žádný zaměstnavatel si nemůže dovolit, aby jeho pracovní síla strádala a byla méně výkonná. Již v roce 1842 vydal Johann Liebieg ve své továrně pracovní řád, v němž byla zakotvena a ustavena například nemocenská pokladna. Ta zabezpečovala zaměstnance v případě nemoci.⁸⁰

4.5.1 První dělnické domy

Ještě před velkým projektem Liebiegova městečka stavěl Johann Liebieg na počátku 50. let první byty pro dělníky. V blízké vzdálenosti od továrny vznikaly tzv. dělnické domy. Jednalo se o podlouhlý objekt s 80 byty o jedné místnosti. Každá dělnická rodina měla nárok na jeden byt. To znamená, že ubytování pro dělníky bylo. Pro jejich rodinu se však místa v dělnickém domě příliš nenašlo. Dělnická rodina mohla získání více peněz na ubytování následně řešit zaměstnáním ženy, i případně svých dětí, v továrně. Podobné podlouhlé domy byly vystavěny také kolem továrny ve Svárově a na mnohých dalších místech. Postupně tyto relativně malé budovy zastaraly a i sociální stránka těchto budov byla nedostačující. Proto se následně na přelomu století přistoupilo k projektu Liebiegova městečka.

4.5.2 Vztah Liebiegů a jejich zaměstnanců

Liberecká továrna také mohla poskytovat svým zaměstnancům stravovnu. Tu ocenili hlavně dělníci, kteří docházeli do práce z přilehlých vesnic. Tyto vesnice byly od továrny vzdáleny i několik kilometrů. Firma také zřizovala u továren pekárny, ochody a sklady surovin pro zásobování svých zaměstnanců. Důležitým projektem byla také výstavba škol a hlavně těch textilních. Liebiegové si nechtěli nechat uniknout žádné

⁷⁹MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 24

⁸⁰Tamtéž s. 25

zaměstnance do jiného odvětví než textilního průmyslu. Atraktivní je také budova tzv. asylu, to byla opatrovna pro předškolní děti zaměstnaných dělnic. Zajímavostí je, že na starosti tuto opatrovnu dostala nejstarší Liebiegova dcera Marie (1835-1914).⁸¹

Nemohu si zde odpustit další historickou paralelu s dávnými šlechtickými a panovnickými rody. Mám na mysli posílání nejstarších dcer do kláštera a následné povinnosti spojené se starostmi o špitály. O dalších několik století později tuto tradici v malinko změněné podobě praktikuje rodina Liebiegů v severních částech Českého státu.

U osoby Johanna Liebiega můžeme na mnoha příkladech pozorovat programové pěstování obrazu patriarchálního vztahu s jeho zaměstnanci. Johann Liebieg si přál být svým zaměstnancům tatíčkem, kterému budou jeho zaměstnanci odvádět kvalitní práci a on je za to odmění levným ubytováním a stravou, která zasytí, ale nikdy nepotěší. Neakceptování systému znamenalo ztrátu zaměstnání. Úplně tak jednoduché to však pro dělníky nebylo. Po ztrátě práce jste dále ztratili ubytování pro celou svou rodinu a velkou škálu výhod plynoucích z toho, že jste zaměstnancem ve firmě Johann Liebieg & Comp. Baron Liebieg měl také bezesporu odvalu a byl připraven chránit svůj majetek všemi možnými způsoby. V roce 1844 například vystoupil před davem dělníků, který byl v té době rozhodnut zničit stroje v liberecké továrně patřící Liebiegům. Johann předstoupil před své zaměstnance, a ženy poslal domů a muže vyzval, aby spolu s ním bránili svou práci. Zabránil tak zničení svých strojů, což by ho stálo asi nejvíce peněz. Navíc zabránil dělnické bouři, která by ho zase stála jeho zaměstnance. S nasazením vlastního těla uchránil svou firmu, a to je asi hlavní rys továrníka Johanna Liebiega.⁸²

4.6. Konec století a nástup 2. generace

4.6.1 Krize textilní výroby způsobená Americkou občanskou válkou

Na začátku šedesátých let 19. století se výroba textilu a celé toto odvětví nacházelo v krizi. V té době už razantně upadal cechovní styl řemeslné správy. Nakonec byly v roce 1860 cechovní organizace zrušeny a nahrazeny živnostenským řádem. Obrovským problémem pro evropský textilní průmysl byla však Americká občanská válka a s ní související zastavení dovozu americké bavlny do Evropy. Důsledkem toho

⁸¹MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 24

⁸²Tamtéž s. 25

byl takřka okamžitý vzestup cen bavlny pocházející z jiných trhů a přebytek egyptské bavlny, který v tu dobu nepotřeboval anglický textilní průmysl. Mnoho továren na Starém kontinentě, které zpracovávaly tyto materiály, stálo v tomto období na pokraji bankrotu. I podniků Liebiegovy rodiny se tato krize dotkla. Johann Liebieg však přišel s nápadem zpracovávat nové vlněné a polovlněné tkaniny. Díky tomuto kroku se produkce v jeho podnicích nezastavila a podnikání mohlo stále běžet. Je to pozoruhodné, ale Johann Liebieg dokázal hospodařit se ziskem i za dob krize. Díky tomuto prozítkovému podnikání mohl postavit v roce 1861 novou továrnu. V údolí řeky Jizery v Železném Brodě byla vybudována velká přádelna bavlny.⁸³

Po skončení války ve Spojených státech a díky pomalému ustálení ekonomické situace se většina evropského průmyslu dostala do fáze rozkvětu. Mezi lety 1867-1872 byl rakousko-uherský bavlnářský průmysl na svém vrcholu. Samozřejmě s tím byl spojen i úspěch liberecké soukenické výroby, která se následně dostala na jedno z předních míst v celé Evropě. Liebiegova firma prosperovala. Když dříve v dobách krize dokázala tato podnikavá rodina hospodářsky sílit, tak nyní během konjunktury přímo razantně expandovala. Na příklad v roce 1867 Johann Liebieg zaměstnával ve svých podnicích 5271 lidí. Ročně bylo vyrobeno zboží za téměř sedm milionů zlatých. Z toho liberecká zóna vydělala 2,5 milionů zlatých.

4.6.2 Synové Johanna Liebiega staršího se stávají společníky firmy

Důležitý rok pro budoucí chod firmy byl rok 1866. Tehdy se totiž synové z prvního manželství Johanna Liebiega stali společníky firmy. Rozdělení sfér vlivu bylo následující: Theodor Liebieg ml. se měl starat o továrny na Liberecku, Heinrich Liebieg vedl továrny ve Svárově, Haraticích a Železném Brodě a Johann Liebieg řídil velkoobchod a bankovní dům ve Vídni.⁸⁴

4.7. Poválečná léta

Firma se po 1. světové válce potýkala se zastaralým vybavením a chyběl také kapitál, který Liebiegové momentálně nabídnout nemohli. Ztráta mnoha trhů a odbytišť, způsobená rozpadem Rakousko-Uherska znamenala pro firmu citelný zásah. Po

⁸³BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 32

⁸⁴Tamtéž s. 35

překonání několika krizových let se podnik pod vedením Theodora Liebiega začal zase rozvíjet. Bylo investováno do nových majetků a podniků za hranicemi státu.⁸⁵

Po první světové válce se stala další důležitá událost. Struktura Liebiegovské firmy se razantně změnila. Došlo k nostrifikaci firmy. To znamená přenesení sídla firmy z Vídně do Liberce. Velmi razantní a překvapivý krok ze strany Liebiegů. Na druhou stranu Rakousko a Vídeň byly po válce v táboře poražených států a určitě se ekonomicky vyplatilo v té době firmu přesunout do Čech. Byly rovněž upraveny svazky se sesterskými společnostmi Liebiegů. Ve velkém byly také zakládány další společnosti se spoluúčastí Liebiegova kapitálu. V této době dochází ke kooperaci Liebiegova majetku se zahraničními a také s domácími kapitály. Zajímavostí je, že spolujeditelem firmy Rollfs ve Frýdlantě se vedle Liebiegů stal také bývalý ministerský předseda Karel Kramář. Během velké hospodářské krize, která Liebiegovo impérium citelně zasáhla převážně v Liberci ale i v jiných továrnách (Železný Brod, ...), se upevňovaly svazky mezi firmou Johanna Liebiega a bankami. Tyto banky garantovaly velkým firmám, jako byla tato, že právě během případné velké hospodářské krize nezkrachují. Aby se firma Johanna Liebiega udržela v popředí průmyslové výroby a nezaostávala, musela prodat určité své nemovitosti a pozemky. V období 20.-30. let 19. století bylo díky výše uvedeným událostem odprodáno Haličské panství.

4.7.1 30. léta 20. století

Theodor Liebieg byl prezidentem Německého svazu průmyslu v Československu. Ve 30. letech však celou Evropu postihla hospodářská krize. Nevyhnula se ani firmě Johann Liebieg & Comp. Podnik musel znovu prodat několik svých zahraničních pozemků. Následně po Mnichovské dohodě podléhala firma Sudetoněmecké župě. Na konci třicátých let Theodor umírá a firmu převzal Johann Wolfgang Liebieg. Nacistická doba a druhá světová válka byla pak pomalou smrtí. A když do Československa dorazila sovětská vojska byl Johann W. Liebieg zatčen a firmu převzala československá Národní správa.⁸⁶

⁸⁵MOHR, Jan. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. s. 40

⁸⁶Tamtéž s. 41

5. Samotná Textilana

5.1. Stavba areálu

Pokud bychom se měli ohlédnout na úplný začátek tohoto podniku, musíme se podívat až do roku 1806. Tehdy se ještě hraběcí barevna plánovala stavět. Objekt měl být vystavěn na území, které však bylo na místě s větším výskytem močálovitých luk. Než se tedy začalo se stavebními pracemi, musela být plocha vysušena. Meliorační práce započaly v květnu roku 1806. Tyto nutné úpravy trvaly asi dva týdny. Následně byla v plánu slavnostní akce s pokládáním základního kamene. Akce se odehrála 12. června za veliké účasti obyvatel a liberecké místní honorace. Do základního kamene se přidala listina, ve které byli vyjmenováni duchovní a světští hodnostáři libereckého panství. Zaznamenali se také významné události, tehdejší ceny potravin a podobné historické reálie. Z tohoto můžeme vyčíst jasnou snahu zanechat příštím generacím nějakou stopu, podle které si zpětně mohly zrekonstruovat život svých předků. Za přítomnosti hraběnky Josefíny byla továrna 3. září 1806 vysvěcena. Poté bylo na počest této urozené paní pojmenováno údolí nacházející se nedaleko manufaktury Josefino údolí. Hrubé stavební práce byly hotové 7. října. Nedlouho po tomto datu začal zkušební provoz stavby.⁸⁷

5.2. Potíže v podnikání Kristiána Kryštofa Clam-Gallase

Celý areál tvořily v té době dvě jednopatrové budovy, které vodou zásoboval nedaleký rybník. Toto zásobování vodou se později ukázalo jako velice nedostatečné. Z tohoto důvodu se manufaktura už od samotného začátku musela potýkat s nedostatkem vody. Tento problém mohl být vyřešen přehrazením Harcovského potoka, jehož voda mohla pohánět kolo o větším výkonu. Nestalo se tak. Možný důvod proto byl, že majitel měl v té době málo financí ke zrealizování těchto potřebných zařízení. Symbolem nevyspělosti technologií byl náhradní zdroj energie: žentour tažený koněm. Každý podnik má ze začátku problémy se uchytit a začít vydělávat majiteli peníze. Ba naopak většinou majitel ze začátku vloží kapitál, který je nutné použít na zlepšení chodu podniku. Ten však nebyl nakonec použit v takové míře, v jaké bylo třeba. K problémům hraběte Clam-Gallase se ještě mohl přičíst rozchod s jeho společníkem Antonem Frankem, který se rozhodl odstoupit od smlouvy a ukončit spolupráci s hrabětem. Celý

⁸⁷SVOBODA, Milan. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas, Stručná biografie*. Liberec, 2012. s. 145

spor skončil u soudu a Kristián Kryštof Clam-Gallas musel vyplatit 15 000 zlatých ze své pokladny.⁸⁸

5.3. Prodej továrny a následná koupě Liebiegy

Od samotného začátku provázela v tomto podnikání hraběte jen smůla. Hraběcí manufaktura nenesla toužené výsledky a nakonec se ukázala dosti prodělečnou. Z tohoto důvodu se hrabě rozhodl objekt prodat pražskému bankovnímu domu Karl Ballabene. 9. června 1808 byla vypracována kupní smlouva, která se skládala ze dvou částí. Jedna se týkala prostor továrny a přilehlých pozemků. Druhá obsahovala prodej všech spřádacích strojů. První smlouva stála firmu Ballabene 36 000 zlatých. Za druhou dostal hrabě 22 000 zlatých.⁸⁹

Tato firma prostory následně pronajímala podnikatelům, soukromým osobám nebo továrníkům. Jejich působení vždy bylo na krátkou dobu nebo skončilo krachem. Na začátku roku 1828 se proto banka Ballabene rozhodla prodat podnik Johannu Liebiegovi. Nepříliš úspěšný Clam-Gallasův pokus o podnikání se poté v rukou rodiny Liebiegů stal základem jejich hospodářského impéria.⁹⁰

5.3.1 První stroje

Dalším velkým mezníkem v dějinách Textilany je rok 1838. V tomto roce se poprvé v továrně objevil první parní stroj, který poháněl výrobní mechanismy. V takto brzké době to byla nemalá investice, avšak vyplatila se. V blízké době pomohla vyřešit závažné problémy s nedostatkem energie. Zároveň byla razantně zvýšena efektivita práce. Stroje, které byly do té doby poháněny ručním pohonem, byly pomalu nahrazovány automatickými stroji na páru. Pro názornost jeden parní stroj zastoupil až 5 strojů na ruční pohon.⁹¹

5.4. Modernizace komplexu

Po chmurných 50. letech se Johann Liebieg dal zpět do práce a začal modernizovat svůj podnik. Další prim má v prvním zavedení plynového osvětlení v jedné ze svých továren v Rakousku. Stalo se tak už v roce 1853. Plyn se vyráběl z železnobrodské břidlice. Podniky na těžbu tohoto materiálu měl také samozřejmě rod Liebiegů ve vlastnictví, proto nebyla výroba plynu tolik náročná. V letech 1855-1856 si

⁸⁸Tamtéž s. 146

⁸⁹SVOBODA, Milan. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas, Stručná biografie*. Liberec, 2012. s. 146-147

⁹⁰BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 21

⁹¹Tamtéž. s. 23

nechal Liebieg vybudovat větší plynárnu, která následně zásobovala továrnu plynem skrze kouřovod. Tento objekt byl situován z bezpečnostních důvodů stranou od centra podniku.

5.5. Rozrůstání továrního komplexu

Další modernizace se dotkla nové mechanické tkalcovny. Ta byla vybudována dle anglického mechanického typu. Tkalcovna s 800 stroji pro 1000 zaměstnanců byla v té době velmi moderní záležitost. Stará mechanická tkalcovna, která vyhořela v roce 1848 byla nahrazena novou prádelnou česané příže. Dále v roce 1850 nechal Johann Liebieg vysušit další přilehlé pozemky, kde byla vybudována tiskárna.⁹²

Ve stavební činnosti se stále pokračovalo. V ulici Na Bídě, což je nedaleko Textilany, vyrostlo nové třípatrové skladiště vlny, které zajišťovalo stálou a nezávadovou zásobu surovin nezbytně potřebnou k výrobě. Během padesátých let 19. století byl postaven obytný dům a kanceláře. Tyto správní budovy byly od začátku plánované jako reprezentativní budovy. Také sloužily jako velín celé průmyslové oblasti, která se v těchto dobách raketově rozrůstala a potřeboval kvalitnější centrální vedení a dohled.⁹³

5.5.1 Stav továrny ke konci 19. století

Firma v Liberci v této době zaměstnávala 1920 dělníků. Pohon zajišťovaly dva parní stroje a čtyři elektromotory. Samotná přítomnost parních strojů a jejich zastaralost se promítne do stavu firmy ve stoletím následujícím. I přesto firma vstupovala do 20. století jako největší podnik v celém Rakousko-Uhersku.⁹⁴

5.5.2 Přelom století

V roce 1909 byl rozšířen areál Textilany o další železobetonovou tovární halu. Zajistil tím samozřejmě potenciál pro zaměstnání většího počtu lidí. Tehdy Liebiegové v Liberci zaměstnávali 1700 dělníků. Velice důležitým prvkem bylo zavedení elektrického proudu v roce 1914 do této továrny. Díky tomu mohla továrna pracovat na větší obrátky a zažít nový hospodářský rozmach, který však trval jen do blížící se ekonomické krize.⁹⁵

⁹²BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. s. 28-29

⁹³Tamtéž. s. 30

⁹⁴Tamtéž. s. 44

⁹⁵Tamtéž. s. 48

5.6. Válečné období

Před válkou se firma stala oporou SdP, ale to už jsme zmínili. Důležité je, že během války se v prostorách firmy v Liberci přestaly vyrábět textilní výrobky a podobné lehké průmyslové produkty. Už v roce 1943 byly prostory i s dělníky pronajmuty berlínské firmě Modrý bod (německy *Blau Punkt*), kde se pak naplno rozběhla výroba pro potřeby nacistického Německa. Válečná výroba v Liberci skončila až v roce 1945, kdy byl podnik Textilana znárodněn.⁹⁶

⁹⁶SOKa Liberec. Rodinný archiv Liebiegů. Archivní inventární pomůcka. s. 4

6. Závěr

Během psaní mé bakalářské práce jsem se spoléhal na několikero pramenů. Nejprve bych zmínil archivní materiály, které tvořily kostru mé práce. Během vyhotovování této práce jsem navštěvoval Státní okresní archiv v Liberci, kde se mi dostávaly do rukou nejrůznější historické prameny. Ať už se jednalo o staré dokumenty (Tovaryšský list Johanna Liebiega z roku 1816), historické mapy znázorňující vývoj Liberce v období největší Liebiegovské slávy (2. pol. 19. století až 1. pol. 20. století), nebo archivní inventáře s velkým množstvím obecných informací k jednotlivým členům rodu Liebiegů. Prohlédl jsem si naživo velice konkrétní archiválie, jako malby Theodora Liebiega (syna Johanna Liebiega) uhlem z dětství, kdy mu bylo 9 let, nebo známou zarámovanou fotografií Theodora Liebiega s Karlem Benzem ze srpna 1895, kterou vlastnil s největší pravděpodobností člen rodiny Liebiegů.

Dále jsem jako nezanedbatelný zdroj informací využíval sekundární populárně naučnou literaturu. Navštěvoval jsem především Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci, která je velice spolehlivým zdrojem informací, pokud se vaše téma týká liberecké historie a také jsem studoval v Národní knihovně při pražském Klementinu. Tato sekundární literatura mi pomohla k vykreslení doby, ve které slavný rod působil. Prostudoval jsem práce většiny místních historiků (Roman Karpaš, Milan Svoboda, Vlasta Bergmanová, Petra Šternová, ...) a ti mi velice osvětlili mnoho důležitých informací týkajících se mé problematiky. Jak se stavěly budovy, ať už se jednalo o soukromé nebo tovární, jak se daní lidé oblékali, nebo jaké společenské podmínky panovaly v Liebiegovských továrnách a přilehlých zaměstnaneckých koloniích.

V neposlední řadě bych chtěl uvést mé vlastní zkoumání dané historie. Součástí této práce byla má návštěva a zkoumání dochovaných historických budov, památek či další hmatatelné historie, kterou nám rod Liebiegů zanechal. Navštěvoval jsem mnoho dochovaných pamětihodností, kterých je v Liberci dostatek a ještě si prohluboval znalosti o této bohaté rodině skrze jejich stavitelské počiny (hrobka Liebiegů, Liebiegova vila). Pořizoval jsem vlastní fotografie, které jsem následně použil ve své práci. „Sáhl“ jsem si na historii. To je neocenitelné pro porozumění určitému období.

Myslím si, že má práce může posloužit jako naučný materiál pro získání konkrétnějších informací týkajících se daného tématu. Našel jsem co možná nejvíce zajímavých a přínosných informací z ne úplně známého historického tématu.

Sesumarizoval a upravil je do podoby, kterou zde prezentuji. Je to regionální téma a je pochopitelné, že není tolik známé. To mu samozřejmě neubírá na zajímavosti.

Cílem mé bakalářské práce bylo především sesbírání co nejvíce pramenů a po následné kritice přinést informace obsažené v nich a osvětlit problematiku Liebiegovského rodu v Liberci. Základní informace o této rodině mi již byly známy. Například jsem už věděl reálie o zakladateli Johannu Liebiegovi, nebo o vilách postavených Liebiegy v centru města. Prohlubování a zjišťování ostatních, už ne tak známých faktů, mi pomohlo s větší znalostí a lepší orientací v historii Liebiegů.

Napadlo mě také uvést možnost rozšíření práce o jisté konkrétní věci týkající se tohoto tématu, které jsem už tolik do práce nezahrnul. Například umělecká kariéra Heinricha Liebiega a jeho sběr obrazů, soch a dalšího uměleckého materiálu. Je to skutečně veliké téma, které by možná obsáhlo celou bakalářskou práci. Seznámil jsem se s mnoha portréty, malby krajín, váz, starých zbraní, hodin a mnoho krásného nádobí v publikaci *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*.⁹⁷ Přibližně polovina uměleckých exponátů byla začátkem uměleckého působení a vystavování Severočeského muzea. Myslím, že by ještě bylo možné prozkoumat více oblast působení rodiny Liebiegů v politickém prostoru. Někteří se angažovali v politice, jiní se tam moc nehrnuli. Faktem zůstává, že se určitě zapsali do historie libereckého Průmyslového spolku, Živnostenské banky či dokonce vídeňského Říšského sněmu.

⁹⁷MOHR, Jan, Anna HABÁNOVÁ a Petra ŠTERNOVÁ. *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012.

7. Použité zdroje

- 1) Archivní fond – Rodinný archiv Liebiegů. SOKa Liberec.
- 2) Archivní fond – Firma Johann Liebieg & Company. SOKa Liberec.
- 3) ANSCHIRINGER, Anton. *Johann Liebieg: ein Arbeiterleben geschildert von einem Zietgenossen*. Leipzig, 1871
- 4) BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v Obrazech a datech*. Liberec, 2008. ISBN 978-80-7372399-6.
- 5) SVOBODA, Milan. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas, Stručná biografie*. Liberec, 2012. ISBN 978-80-7372-929-5.
- 6) MOHR, Jan, *Umělecké poklady mecenáše Heinricha von Liebiega*. Frankfurt nad Mohanem, 2012. ISBN 3-935283-26-1.
- 7) ZEMAN, Jaroslav. *Liberec – urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec, 2011. ISBN 978-80-86660-33-2.
- 8) KARPAŠ, Roman. *Kniha o Liberci*. 1996. Liberec, 1996. ISBN 80-86761-13-4.
- 9) HALÍK, Pavel. *Slavné vily Libereckého kraje*. Praha, 2007. ISBN 978-80-87073-06-3.
- 10) ŠTERNOVÁ, Petra. *Liebiegové a Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 12.9.-20.9.2009*. V Liberci: Národní památkový ústav v Liberci, 2009, s. 2. ISBN 978-80-903934-3-1. s.9
- 11) HLAVÁČ, Milan. *Tvůrci českého zázraku*. 2000. Praha. ISBN 80-86363-00-7
- 12) KARPAŠ, Roman a Robert KVAČEK. *Stalo se na Severu Čechách*. Liberec, 2001. ISBN 80-86424-17-0.
- 13) HRABÁK, Zdeněk. *100 let automobilu v českých zemích*. Liberec: Autoklub, 1993. Francouzský umělecký plakát 1889–1899. Liberec: Severočeské muzeum, 1990.
- 14) <https://fontesnissae.cz/>
- 15) <https://liberec-reichenberg.net/>

16) Reichenberger Zeitung

17) Frankfurter Zeitung

18) Fremden-Blatt

8. Obrazové přílohy:

8.1. Liebiegův palác (bývalá Oblastní galerie)

8.2. Vila Theodora Liebiega

Zadní část budovy (foceno z dvorku)

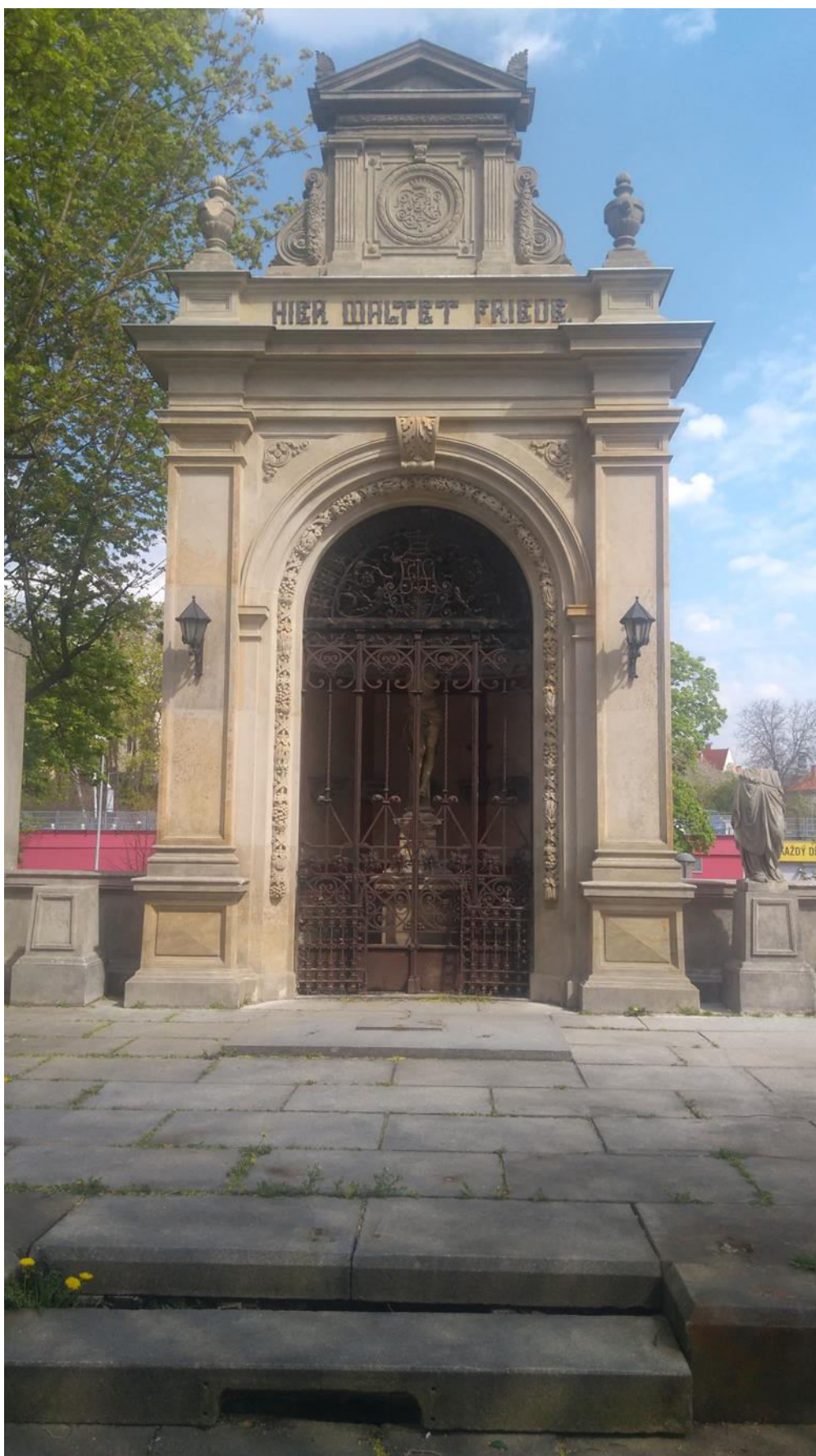

Pohled na jednu z předních částí.

Pohled na přední štít s pěkným portálem.

8.3. Hrobka rodiny Liebiegů

8.4. Detailní plánek výstavby Liebiegova městečka

8.5. Vstup do domu u náměstí Pod Branou

vystavěn ve 3. vlně stavby

8.6. Znak šlechtické rodiny Liebiegů

